

466

DE KUNST

OM ALTIJD

VERGENOEGD TE LEVEN.

DOOR DEN

EERW. PATER SARASA, S. J.

IN HET HOLLANDSCH BEWERKT

DOOR

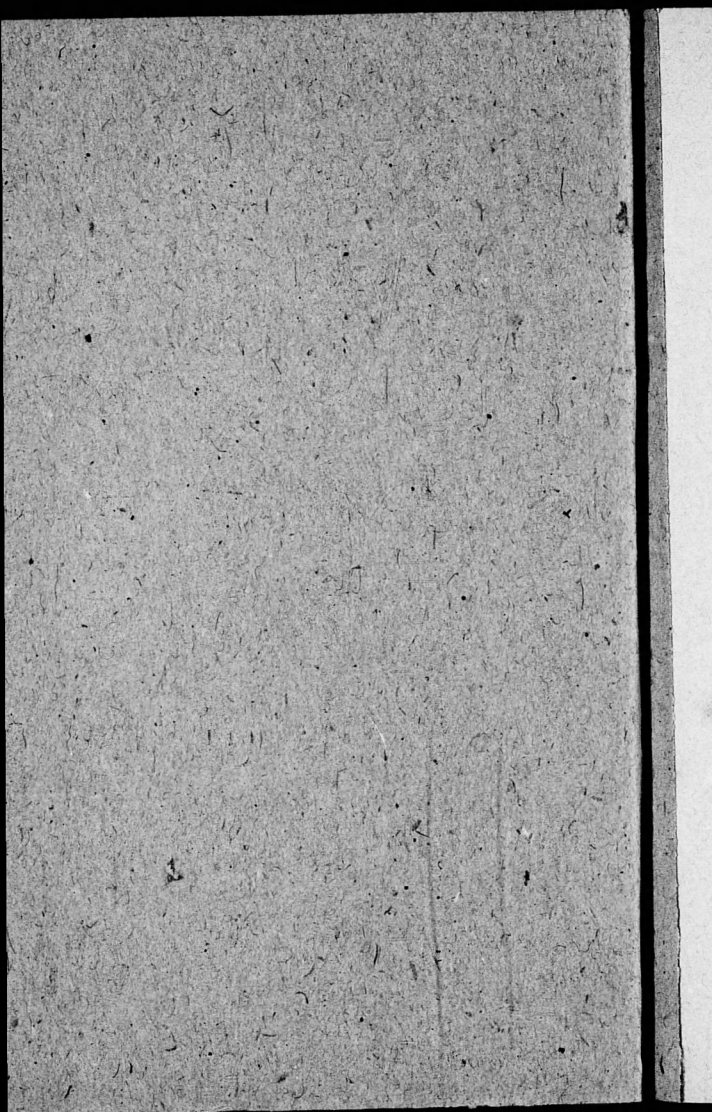
M. REUSER, S. J.

KERKELIJK GOEDGEKEURD.

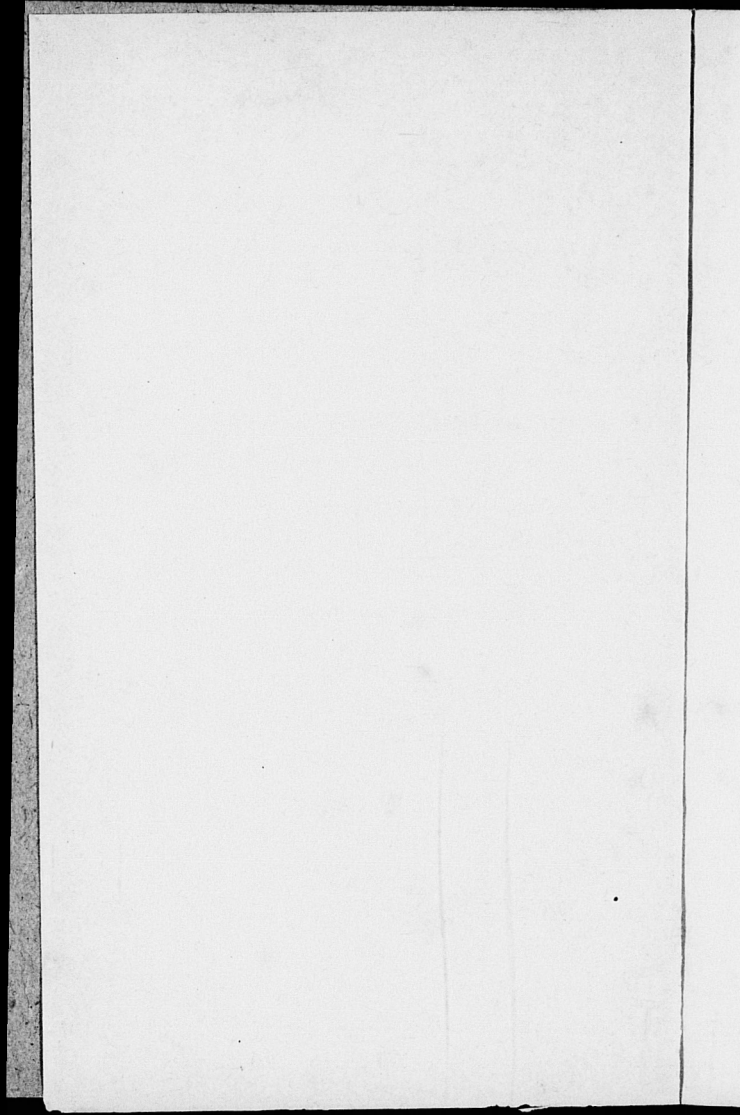

UTRECHT,
WED. J. R. VAN ROSSUM
1871.

Vak 51

VAK

51

No. 466

DE KUNST

OM ALTIJD

VERGENOEGD TE LEVEN.

DOOR DEN

[A. A. de]

Eerw. Pater SARASA, S. J.

IN HET HOLLANDSCH BEWERKT

DOOR

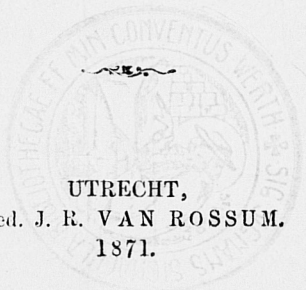
M. REUSER, S. J.

KERKELIJK GOEDGEKEURD.

UTRECHT,

Wed. J. R. VAN ROSSUM.

1871.

IMPRIMATUR:

Ultrøj. 26 Nov. 1870.

J. H. WENSING,

Emer. Prof. Libr. Cens.

Aan den Lezer.

Wij beleven treurige tijden! Een verwoestende krijg, die twee magtige landen verdeelt en thans nog slechts een begin van naamlooze ellende is; de langzaam maar verschrikkelijk voortwoekerende kanker eener revolutie, die de wereld dreigend boven het hoofd hangt; de onregtvaardige aanrandingen van al wat goed en heilig is, ziedaar rampen, die wel in staat zijn, ons tot droefheid te stemmen. Waar is uw God? Zoo roept men ons toe; en misschien voelen wij ons somwijlen ontmoedigd bij het zien der overwinningen, welke de hel behaalt, en treurig en bedroevend vinden wij de tijden, welke wij beleven.

En toch roept de Apostel ons toe: „verheugt u, *altijd* in den Heer” en onze vervolgte Vader, onze beminde maar zoozeer verguisde Pius, die bloot staat aan de wreedste vervolgingen; hij is opgeruimd en geeft ons het voor-

beeld van een onverstoorbaren vrede. En inderdaad, niettegenstaande de vervolging en het lijden, waaronder wij gebukt gaan, hebben wij alle redenen, om ons hart te verheffen, en ons te verheugen in God onzen Heer.

Hoe en waarom?

Ziedaar de vraag, welke beantwoord wordt in het werkje van Pater Sarasa, de „ars semper gaudendi.” „De kunst, om altijd vergenoegd en opgeruimd te leven,” wordt u in de volgende bladzijden aangegeven en geleerd. Moge de vreugde, waartoe gij daar opgewekt wordt, ten allen tijde uw deel zijn!

VOORREDE VAN DEN SCHRIJVER.

„Verheugt U altijd in den Heer,” zegt ons de H. Apostel Paulus: „ik zeg U nogmaals „verheugt U, en moge de vrede, die alle begrip te boven gaat, Uwe harten en gedachten „bewaren in Jesus Christus onzen Heer.”

In dit kleine werkje stel ik mij voor U de kunst te leeren, om volmaakt die vreugde te genieten, welke zoo dringend door den Apostel wordt aangeprezen. Om U tot het verkrijgen van zulk een rijken schat den weg te wijzen, is het mijn doel niet, de heerlijke reeks der onuitsprekelijke plannen en onpijlbare diepten van Gods voorzienigheid, waarvan alle gebeurtenissen in deze wereld afhangen, wijdloopig uit een te zetten; ik wil er mij slechts eenvoudig op toe leggen, in uwen geest een hooger denkbeeld der onvergelykelijke wijsheid

en onmetelijke goedheid, waarmede God de schepping bestuurt, op te wekken, en U zoo te bewegen tot onderwerping van uwen wil aan den Zijnen. Hierin ligt de bron van alle tevredenheid, van alle vreugde. Uit haar ontspringt die vrede, welke het hart overstroomt en het bij alle bekommelingen, verwarringen en stormen des levens in rust, in geluk, in gelatenheid, in de haven der Heilige blijdschap bestendigt.

In zulk eene mengeling van elkaâr verwarrende of in één loopende zaken, is het intuschen geen geringe arbeid, u de betooging, die ik voor heb, met weinige woorden duidelijk te maken. Doch ik ben zeker, dat ik ze u klaar en helder als in een spiegel voor oogen zal stellen. Ik zal u de deur openen, en gij zult overtuigd zijn, dat die kunst om altijd opgeruimd te zijn op een enkelen maar onwrikbaren grondslag steunt.

Op de eerste plaats zeg ik u dit: niet buiten ons, maar in ons zelve moeten wij den vrede zoeken. En sta mij toe, waarde lezer, dat ik hier, tegen het gewone gebruik in, tot mij zelve spreke, en dat ik in deze regelen regtstreeks mijne eigene handelwijze uiteen zette. In mijn binnenste heb ik eene

kleine afgezonderde kamer, waar ik gewoon ben, mijne gedachten één voor één of allen te zamen op te roepen, om mij met haar te onderhouden. Buiten, ik gevoel het, heerscht er niets dan verwarring en geraas; op straat is er te veel gedruisch; het leven, de voorbijgangers, het geschreeuw, de zamenloop van menschen die voortstappen, tegen elkander loopen, elkaâr roepen; dat alles jaagt mij de koorts op het lijf; wanneer ik uitga, dan vrees ik, dat al die beweging mij zal omringen, en tegen wil en dank in de wateren van den stroom medesleepen. Het is dus afgesproken: ik sluit mij in mijne afzondering op, en dáár in mij zelven teruggetrokken, roep ik mijne gedachten van alle kanten, waar zij in werkeloosheid zijn ingesluimerd, bijeen: ik stel ze in orde en spreek haar aldus toe:

„Daar ik in de aanhoudende beweging
 „der wereldsche zaken, den vrede niet kon
 „vinden, zoo laat ons eens beproeven, of
 „ik hem, in deze schuilplaats kan aantreffen
 „door mij met u te onderhouden. Gij weet
 „wel, dat het ware genot in de inwendige
 „rust bestaat. Seneca zelf zegt: „*Gaudium*

*„cuique domi suae nasci; ieder zal zijne vreugde
in zijn huis vinden.”*

En nu, welwillende lezer, ga ik u reken-
schap geven van den loop en de omstandig-
heden der aldus gehouden beraadslaging. Met
mij zult gij er bij tegenwoordig zijn; gij zult
er den uitslag van bijwonen, en, zooals ik ten
minste vertrouw, zult gij, dien leidraad vol-
gend, uit den doolhof der menschelijke wissel-
valligheden geraken, en binnentreden in den
tempel des vredes; van dien vrede der ziel,
waarnaar wij allen haken, en dien zoo weini-
gen het geluk hebben te erlangen. Die vrede
zal uw deel zijn, en door hem te bezitten,
zult gij een geluk smaken als niemand hier
beneden geniet.

EERSTE HOOFDSTUK.

De wereld is vol van bestommeringen en ellende.

Er is, om zoo te zeggen, geen mensch op aarde, die niet over de ongevallen en rampen van dit leven klaagt. Wat mij betreft, het valt mij niet moeilijk, te gelooven, dat het leven hier beneden er mede overladen en als verzadigd is, vermits zooveel van de verstandigste en ondervindingrijkste menschen het zeggen en bevestigen. Vraag ik hen naar de oorzaak van zoovele en zoo wreede beproevingen, dan antwoorden zij mij allen als uit één mond, dat die groote verwarring daaruit ontstaat, dat de geheele wereld, volgens de uitdrukking van den H. Joannes, tot het kwade geneigd is, „*Positus est in maligno.*” Hierdoor gaan de zaken, geheel en al verward, juist

tegen de bestemming in, waarvoor zij geschapen zijn. „Ieder zoekt,” volgens de bemerking van den H. Paulus, „zijn eigen voordeel; *Omnes quae sua sunt quaerunt.*” Daardoor komt men, bij het najagen van dit voordeel, in botsing met het goed en de voordeelen des naasten, welke men zich door geweld, list en berooving, met vertreden van regt en billijkheid toeëigent. Van daar gedwongene, weinig bestendige, vaak ijverzuchtige, lasterende en bespottende vriendschap; vriendschap in woorden, doch in werkelijkheid vijandschap; vriendschap en vijandschap, niet op waarheid maar op eigenbelang gegrond, en er steeds op uit hare natuur onder bedriegelijken schijn te verbergen. Alles gaat volgens het welgevallen der magtigen, niet volgens het regt. De ijverzucht en de heerschzucht bezielt elke handeling. De armoede wordt voor schande, de eenvoudigheid voor onnoozelheid gehouden. Om tot eerambten te geraken, deinst men voor niets terug, niet voor lage vleijerij, logentaal, meined, geweldadigheid, of aanhoudenden arbeid om de zaken te verbergen of onder een valsch daglicht voor te stellen. In één woord, 't komt alles alleen daarop neêr, dat men moed

hebbe, de hand gereed houde, en nog een weinig eerbied betoone voor God en de menschen.

In ons zelve, o Hemel! in ons ligchaam, in onze ziel, welke ellenden treffen wij ook daar aan! Nu eens overvalt ons de ziekte, en onder hoevele vormen en met welk lijden! Spaart zij ons, dan is het niet voor langen tijd, en kwijning en zwakte vinden gemakkelijk den weg tot onze arme ligchaamsdeelen. De ziel blijft niet beter gespaard; zij ook heeft hare ziekten, die zich niet minder zwaar en pijnigend doen gevoelen. De verveling, de droefheid, de gramschap, de hebzucht, de haat, de hoop en de vrees kwellen haar beurte- lings, verduisteren, ontvlammen of verwarren haar zonder rust of duur. Om ons heen zal men ons de teederste toegenegenheid bewijzen, en eensklaps is het afkeer, dien men ons toedraagt; met de eene hand helpt men ons, met de andere slaat men ons neder; van daag vindt men geen woorden genoeg om ons te prijzen, morgen worden wij gehoond en door het slijk gehaald. Door hare onstandvastigheid voltooit de fortun dit droevige tafereel; zelden begint zij ons, dikwerf is zij verklaard tegen ons, en handelt altoos onverstandig.

De natuur zelve brengt het hare tot die rampen bij. De winter kwelt ons door koude, de zomer door hitte, de lucht is zuiver en aangenaam, en een oogenblik later, daar komen wolken, stof, wind, bliksem, weêrlicht en den oogst vernielende hageljagten; dan volgen gebrek aan levensmiddelen, dure tijd, slecht graan, besmettelijke ziekte, plotselinge sterfgevallen. Wat zal ik van de huiselijke oneenigheden, van de openbare partijschappen zeggen? Ziet, hoe op straten en pleinen de pleiters in zamengedrongen menigte zich naar de regtbank begeben; hoort hunne klagten, hunne opeischingen, het geschreeuw en de beleedigingen, die van verre op het gedruisch des oceaans gelijken. Eindelijk bemerk ik de verschrikkelijke verwoestingen van den oorlog, die verbrandt, vernielt, doodt en vermoordt!

Aanhoudende omverwerping, dat is dan het lot dezer wereld. Welke rust, welken vrede, welke stilte kan ik bij zulke beginselen van onrust en ramspoed verwachten, bij zoovele tranen, verwoestingen en bloed? Alles siddert, overal heerscht verwarring: en ik zou mij vleijen met de hoop, dat ik die wet zal kunnen ontkomen.

TWEEDE HOOFDSTUK.

*Een enkele zaak in deze wereld is oorzaak onzer
kwellingen, te weten: de gedachte, dat er
niets goed gaat.*

Al, wat ik zooeven aanhaalde, hoor ik elken dag op een toon van droefheid, van gramschap zelfs herhalen. En toch, als ik mijne blikken over mij zelven laat gaan, wanneer ik mijn verstand raadpleeg, en bedaard en grondig die gedachten onderzoek, dan word ik er toe gebragt, niet meer zoo gemakkelijk die klagten mijner medemenschen aan te nemen. Het ontgaat mij niet, dat de mensch zich ten onregte beklaagt, en dat de duizende en duizende rampen, die men gemeenlijk op aarde ontdekt, tot één enkele teruggebragt kunnen worden. Dit eenige kwaad is in mij, en is dáár door mijn eigen schuld. 't Is een soort

van waanzin, die mij in den geest is gevaren, en zich van mijn hoofd heeft meester gemaakt, en er zich zóó heeft vastgezet, dat zij alleen mijne ongelukken en mijne verwarring doet ontstaan. De heidensche wijsgeer Epictetes heeft haar reeds in dit zoo volkomen juiste woord gekenschetst: „'s Menschen lijden komt „niet uit de zaken zelve voort, maar uit de „gedachte, die zij er zich van hebben ge- „vormd.” Die waanzin, die dwaling is: *te willen dat alles naar mijnz eigene inzigten geschiede.* Wijl dit niet kan, daarom ben ik bedroefd, ontroostbaar, ten prooi aan moedeloosheid en verdriet.

Zien wij derhalve, of ik daar de oorzaak niet gevonden heb. „Mijn vriend”, zoo zal ik tot mijn hart spreken, „van waar die verwar- „ring, van waar dat gemor?” Het antwoord zal ongetwijfeld wezen: „Omdat alles averegts „verkeerd gaat, niets geschiedt zooals het moest „geschieden.” — „'t Is mogelijk, mijn vriend; „maar zoo alles eens ging naar uw verlangen, „naar de opvatting van uwe verbeelding, welke „heerlijke uitkomst, welk wijs bestuur zou er „dan zijn!” In den grond der zaak is het zonne- klaar, dat niet de gebeurtenis zelve mij in

verwarring brengt, niet de slechte gang der zaken, maar alleen die gang in zooverre hij strijdig is met mijne eigene inzigten. Zoo ik het rad eens kon draaijen naar mijn willekeur zoo de geheimzinnige harmonie van het heelal eens werd veranderd, indien de rivieren naar hun oorsprong terugvloeden, als de zee opdroogde, de bergen vereffend werden, de aarde begon te schudden, indien alles, in één woord, naar mijn zin werd veranderd, dat wil zeggen, indien alles vermengd en dooreen geworpen werd, gelijk op den eersten dag der schepping, dan zou ik onbeweegbaar en verrukt, met blij gelaat, die groote omwenteling bewonderen. En dat eenvoudig wijl het *mijn* werk zou wezen! Maar zou ik dan niet juist datgene verrigten, wat ik nu laak en afkeur? Want het ware wanorde, de grootste wanorde! En toch, als mijn werk zou het mij bevallen. Welnu, wijl het eenige punt, de eenige rede mijner ontevredenheid daarin bestaat, dat mijn wil gedwardsboomd is; en daar ik geneigd ben, alles, wat met mijn wil strookt, goed te vinden, daarom behoef ik slechts één zaak te doen, om niet meer te lijden; namelijk mijn wil met de gebeurtenissen

te doen overeenkomen, de zaken zóó te willen als ze voorvallen; zóó wordt de harmonie tus- schen mij en die gébeurtenissen hersteld, en zal ik den vrede genieten. Ik zal niet meer zeggen, dat alles ten onderste boven is ge- keerd, dat niets volgens orde geschiedt, dat er van alle kanten slechts bedrog en mislei- ding, redenen van tranen en smart te vinden zijn. Kortom; niets schijnt mij goed te gaan in de wereld, omdat ik de leiding der zaken niet in handen heb, en daarom alleen. Zie- daar de oorzaak van mijn onrust.

Maar indien ik er toe kom, die zienswijze (waar of valsch, dit doet nu weinig ter zake) uit mijn geest te verbannen, indien ik haar zonder omwegen aan de deur zet, en mijne gedachte doe overeenkomen met die, welke het heelal bestuurt, dan zal ik gerust zijn bij al wat er gebeurt, hoe en onder welke om- standigheden het ook moge zijn; omdat mijn wil, die mij tot dusverre door zijne tegenkan- tingen kwelde, niet meer weêrbarstig zal we- zen. Mogen ook de sterren van den hemel vallen; ik blijf bedaard. — „Welk treurig voor- „val” zal iemand zeggen. — „Waarom?” — „Wel! de orde is gestoord!” „Welke orde?

Ik voor mij vind, dat alles goed gaat. Twist gij er over, die er van houdt, uw bloed te verhitten! Wij zullen later zien, wie van ons tweeën het beste heeft geoordeeld. Intuschen, goed of kwaad, mij dunkt dat dit zoo moest gebeuren, en dit is mij genoeg, om rustig te blijven. Redeneert, mijne vrienden, en maakt u moe met praten; dit zeg ik u vooraf: gij zult mij nooit doen gelooven, dat wat juist naar mijn verlangen geschiedt, mij de blijdschap moet ontnemen. Welnu, ik verlang, dat alles zoo geschiede, en ik zie niet in, waarom ik het anders zou moeten wenschen...?

Ik ben dan tot dusverre wel dwaas geweest, met mij in te beelden, dat, om tot de gerustheid van ziel te kunnen geraken, alles om mij heen die eerst moest kunnen schenken; en dat ik mijne oproerige verbeelding niet wist te beteugelen en te stillen. Laat zij zwijgen en de vrede zal heerschen. Het zou inderdaad belagchelijk zijn, zich op zee te begeven met den wensch, dat er geen wind kwame om de zeilen op te blazen, dat het water effen ware als een spiegel, dat het touwwerk en de riemen onbewegelijk bleven, dat de scheepsjon-

gens en matrozen met de armen over elkaâr bleven zitten, dat de stuurman zich om het roer niet bekommerde, dat men eindelijk in volslagen werkeloosheid aan boord insliep. Voorwaar, men zou vooreerst het onmogelijke verlangen, en bovendien zich zelven tegenwerken; want het schip zou geen knoop vooruit gaan, en stilletjes aan wal blijven liggen. Wilt gij slapen, laten dan de golven zich verheffen, laat de wind huilen, het touwwerk zuchten, het schip zich in zijn indrukwekkend gevaarte bewegen; laten de matrozen het anker ligten, elkaâr roepen, en de reizigers naar believeu met luide stem elkaâr toespreken; leg alleen aan u zelven het stilzwijgen op, dek u onder de dekens of wikkel u in uw mantel, en gij zult de beste rust van de wereld smaken.

Niets eenvoudiger dan dit: het water haren loop laten! En waarom zal ik mij nu dwase-lijk met alles gaan bemoeijen, mij innemen in al wat er gebeurt, om de zaken te regelen, te besturen en te leiden, overgegeven aan de ongestadigheid mijner gedachten, welke ik onbezonnen zal laten oordeelen over hetgeen mij volstrekt niet aangaat? Zou ik ook soms der

natuur de wetten willen voorschrijven! Welke dwaasheid! Mij te laten voorstaan overal orde en vrede te stichten, en ze in mij zelven niet te kunnen vestigen, en mij onder dit voorwendsel in verwarring en zedelijke folteringen te werpen! Epictetes, die oude wijsgeer, geeft mij wederom dezen goeden regel aan de hand: „Ik zal in 't vervolg niet meer vragen, om de „zaken naar mijne inzigten te doen geschieden, maar om mijne inzigten te doen overeenkomen met de zaken, zooals zij plaats „grijpen.” 't Is mij niet gegeven den wil van een ander te veranderen, maar ik ben vrij, om den mijnen te beheerschen. Vond ik vroeger niets naar mijn zin, voortaan zal ik mij er op toeleggen te willen, dat alles juist geschiede, zooals het mij overkomt. Die gesteltenis is gemakkelijk; zij berust op de zekerheid, dat er ergens eene wijsheid bestaat grooter dan de mijne. Ben ik hiervan overtuigd, dan kan de geheele wereld omver gehaald worden, zonder dat het mij zal verontrusten

---

DERDE HOOFDSTUK.

De wanorde bestaat slechts schijnbaar in de wereld.

— „Geloof mij, zoo is het.” -- „Gij spreekt goed! Maar daar zit juist de moeilijkheid. Hoe zult gij mij aan het verstand brengen, dat alles goed en ordelijk gaat, als ik voor mijne oogen zoo duidelijk het tegenovergestelde zie? Gij doet mij de ooren suizen door uwe bewondering der natuur, op allerlei toonen zingt gij haren lof, gij staat verrukt bij hare wondervolle wijsheid. Dat alles is dwaasheid! De natuur verstandig! Geene onstandvastigheid, geene wisselvalligheid haalt bij de hare. Ziet eens de veranderlijkheid van het weder: den eenen tijd is er niet de minste wind te bespeuren, en er heerscht eene warmte, die de krachtigste menschen ontzenuwt; een oogenblik later worden winden en orkanen ontke-

tend, de bosschen huilen er van, zware eiken worden ontworteld; de donder rommelt over de bergen; de zee braischt; de hagel rigt zijne verwoestingen aan, en vernielt den oogst en de vruchten; de winter zet zijn ijskoude gestrengheden voort; en daarna maakt de hitte der hondsdagen het aardrijk dor, zij droogt de beken, laat de planten verwelken, doodt de kudden, en vervult de lucht met verpestende dampen. Zal ik toegeven, dat dit een wezenlijke orde is? En waar zullen wij dan wanorde vinden, als zij daar niet is? 't Is nog iets anders, als ik den mensch en de lotgevallen zijns bestaans naga: leugen, meined, ontrouw, bedriegelijke vriendschap, ziedaar, wat ons van alle zijden omringt, voeg hierbij de oneenigheden der burgers, de oorlogen der volkeren. De grootste misdadigers worden door voorspoed en geluk als achtervolgd: hun vallen de voordeelen der magt, de waardigheden, de eerampten, de rijkdommen te beurt, terwijl de brave lieden er niets van kunnen bekomen. De goeden blijven bij den grond, de slechten worden verheven; dezen hebben alles vóór zich, den eersten is alles tegen; armoede, kommer en kwellingen zijn hun deel. En wilt gij mij zeggen, dat

dit goed is, dat de regtvaardigheid bij zulk eene omverwerping van regt en billijkheid voorzit? Dat is niet mogelijk, en gij vervalt in eene grove dwaling!”

§ 1.

'T IS NIET NOODIG DE OORZAAK DER DINGEN TE KENNEN, OM ER OVER TE OORDEELEN.

Ik heb een ander in den mond gelegd, wat mijn eigene gedachte was. Alleen met er bij op te merken, dat de wereld bij zooveel wanordelijkheden, schokken en omwentelingen van allerlei aard, niettemin reeds gedurende verscheidene eeuwen blijft voortbestaan; dat de omkeeringen, de wanorde en de onbillijkheid van zaken, menschen en fortuin, er nog nooit toe gekomen zijn, de wereld, zoolang zij bestaan heeft, op hare grondvesten te doen wankelen, — met dit op te merken, ben ik beginnen te gelooven, dat er eene hoogere magt over haar waakt, en er ongezien de lotgevallen van bestiert. In dien loop der gedachten herinnerde ik mij wat er geschiedt met iemand, die, onbekend met het zee-wezen, zich voor het eerst van zijn leven midden op den oceaen zou bevin-

den. Op die uitgestrekte en bewogene water-
vlakte slaat hij bevende en vol angst de werk-
zaamheden van het scheepsvolk gade; dezen
klimmen op de raas en in den mast, genen
klampen zich aan de zeilen vast; eenigen loo-
pen van het eene touwwerk naar het andere,
hier een zeil opvouwende, daar een ander
uitrollende, terwijl zij het eene aan den wind
bloot stellen, een tweede aan zijne werking
onttrekken, en een derde weder verlengen of
inkorten. Hier beweegt men de kabels, trekt
men aan de haken en verandert men het
scheepstuig; daar is men bezig met wasschen,
met de diepte der zee te peilen, met de vade-
men en knopen te meten. Dan op eens wordt
het drijvende huis door eene beweging van
het roer regts of links gestuurd volgens de
windrigting of den weg dien men moet afleg-
gen. Of onverwachts helt het scheepsdek, dat
eerst horizontaal en regt lag, voorover op de
golven, alsof het in de diepte zal verzinken,
en een oogenblik later heft het zich weder op
om aan de andere zijde over te hellen. Bij
het zien van zoovele bewegingen en verrigting-
gen, die in schijn met elkander in strijd, en
bij den eersten aanblik gevaarvol zijn, is de

arme reiziger buiten zich zelve van vrees; hij ondervraagt de zeelieden, verwijt hun hunne onvoorzigtigheid, en vraagt hen vol angst of zij de bemanning volstrekt willen laten vergaan. Waarschijnlijk hebben zij het te druk, om hem te antwoorden; en al deden zij het, dan zou zijne onbekendheid met het zeewezen hem verhinderen, hunne uitleggingen te begrijpen; ondertusschen staat de ongelukkige aanhoudend te beven, en denkt, dat zijn laatste uur gekomen is. Treedt hij de hut van den stuurman binnen, dan ziet hij hem bezig met rekenen, de eene hand aan het roer, de andere aan het kompas, en de oogen op de zeekaart gerigt; hij ziet hem aanhoudend bezig, nu eens met de hoogte der zon te meten, en naauwkeurig de graden van den meridiaan aan te teekenen; dan weder met op het kompas de afwijking der polen na te gaan, of de knopen, die de snelheid der vaart aangeven, te tellen, of wel de afstanden te berekenen, die op zijne boeken staan aangegeven. Omringd van instrumenten, welke de wanden bedekken, ondervraagt hij hen aanhoudend, waar hij is, wat hij moet vermijden, wat hij moet doen. Dit is nog niet alles; hij is de man, die van

ait dit kamertje de geheele bemanning bestuurt en in beweging brengt; en oogenblikkelijk volbrengen zij stipt en eerbiedig zijne bevelen. Op dit gezicht voelt de vreemdeling zijne vrees wijken, hij begrijpt, dat, ondanks den schijn, alles in orde is. Ziet hij echter de ware rede in van elke handeling? In 't minst niet. Wat schenkt hem dan die gerustheid na zulke onsteltenis? De groote gedachte, die hij van de kennis en de bekwaamheid des stuurmans heeft moeten opvatten.

§ II.

HET IS VOLDOENDE TE WETEN, DAT GOD ALLE
ZAKEN BESTUURT.

Wij hebben het gezien; één enkele gedachte is in staat den mensch gerust te stellen, wanneer hij zich in de dreigendste gevaren, ja zelfs onder de handen des doods bevindt. Waarom zou ik mij dan kwellen, waarom mijn hoofd op hol brengen, om de oorzaken en redenen te vinden van de gebeurtenissen, die voor mijne oogen plaats grijpen? Waarom die koortsachtige verontwaardiging op het zien der omwentelingen en wanorde? Waarom mij

zelve gekruisigd, en mijne ziel uitgeteerd in een ongelijken en nutteloozen strijd? 't Is waarlijk dwaasheid! Het middel daartegen bezit ik zelf. Ik zal mij verre verwijderd houden van het gedruisch en het aanhoudende gewoel der menigte, en, mijne blikken omhoog heffende, zal ik alles in een hoogere orde beschouwen; ik zal onderzoeken of daar niet een verstandelijk wezen is, dat al wat ik zie gebeuren, bewaakt, regelt en bestuurt. De poorten des hemels ontsluiten zich voor mij; met den profeet David treed ik nederig het heiligdom van God binnen, dat verheven tabernakel, waar de diepe en ondoorgrondelijke raadsbesluiten der vaderlijke Voorzienigheid, door de oneindige wijsheid worden behandeld. Dan bemerk ik in dat schitterende licht der eeuwigheid met den H. Augustinus: „dat er niets geschiedt, of het wordt in die aanbiddelijke „raadszaal bevolen of toegelaten: „*Nihil fieri „sensibiliter et visibiliter quod de interiori illa „aula aut non jubeatur, aut non permittatur.*” Daar, in dien heerlijken tempel heerscht de Oude van dagen, „en ik zie, dat al onze verrigtingen voor zijne oogen geschieden.” Dit bewonderde David toen hij uitriep: „O God,

„Gij weet, hoe ik mij verneder en mij weder
 „verhef, en Gij hebt al mijne wegen voorzien.
 „Ja, Heer, Gij kent het oude en het nieuwe.
 „Alle menschen zijn in uw boek opgeschreven.
 „Gij zijt het, die den duur mijner dagen be-
 „paalt.” Wat is er meer noodig? Dwaze die
 ik ben! dat ik heb kunnen meenen, dat het
 toeval eenigen invloed op de wereld uitoefende!
 Verblind als ik was, heb ik uwe hand niet
 weten te onderkennen, en ik beefde!

§ III.

IEDER MENSCH ZAL DEN VREDE GENIETEN, WAN-
 NEER HIJ ZICH EEN JUUST DENKBEELD VAN
 GOD ZAL HEBBEN GEVORMD.

Wanneer ik nu een groot en juist denkbeeld
 heb van dat goddelijke en hoogst wijze ver-
 stand, dat alles matigt, ordent en regelt, dan
 zal ik de lotgevallen van dit leven niet meer
 duchten. Dat verstand is van een GOD, en het
 is mij voldoende, dit te weten. Epictetes,
 ofschoon heiden, zeide: „De hoofdzak van
 „den eerbied jegens het opperste Wezen be-
 „staat daarin, dat men er een juist denkbeeld
 „van hebbe, zoodat men met zijn bestaan

„tevens de regtvaardigheid erkenne, waarmede
 „Hij het heelal bestuurt. Hieruit volgt, dat
 „men zich aan Hem moet onderwerpen, en
 „alles van Hem moet aannemen, als voort-
 „komende van het verlichtste en meest verhe-
 „vene verstand.”

Het is dus niet noodig, dat ik de oorzaak der dingen kenne, om te oordeelen, of zij ter gelegener tijd geschieden; maar stil in God berustende, moet ik alles aan zijne liefderijke en wijze Voorzienigheid overlaten. De reiziger, welke van het zeewezen niets wist, heeft het daarom in al zijne omstandigheden, gebruiken en toestanden nog niet leeren kennen, omdat hij de werktuigen en boeken van den stuurman heeft nagezien; maar toch heeft deze enkele inzage hem met bewondering vervuld; die bewondering deed hem eene groote gedachte opvatten over den bestuurder van het schip, en die groote gedachte ontnam hem al zijne vrees.

§ IV.

DE BESCHOUWING DER WERKTUIGEN, WAARVAN
GOD ZICH BEDIENT, OM DE WERELD TE BESTUREN,
WEKT IN ONS DIE GROOTE GEDACHTEN VAN
HEM OP.

Om die groote gedachte van die zoo verhevene wijsheid van GOD in mij op te wekken behoef ik Hem geenzins in zijn goddelijk wezen te beschouwen (wat niemand gegeven is): het is genoeg, dat ik de werktuigen onderzoek welke zijne scheppende hand gebruikt, om het zamenstel dezer wereld te ordenen en te besturen. En het is nog niet eens noodig, dat ik er mij op toelegge, om de fijnste, de verborgendste en geheimzinnigste dier werktuigen te zien: wij kunnen ons eenvoudig bij de meest zichtbaren, de meest voorkomenden en de eenvoudigsten bepalen.

Ziet eens de groote uitgestrektheid van het hemelgewelf; als een rijk gordijn, met de sterren als met edelgesteenten bezaaid, bedekt en versiert het de onmetelijke luchtruimte. De zon doet er dagelijks haar luistervollen intogt gelijk een vorst in zijn rijk. Ik bewonder den glans van haar voorkomen, den onuitputtelijken

rijkdom harer stralen, de warmte en het licht dat zij in overvloed verspreidt; de regelmatige snelheid van hare schijnbare beweging over den meridiaan en door de verschillende beelden van den dierenriem; de jaargetijden, waaraan zij het ontstaan verleent, den tijd welken zij bepaalt; de dagen die zij van de nachten onderscheidt; de jaren en eeuwen, welke zij ons in staat stelt te tellen. Beschouw de aarde met haar geheel ander voorkomen: overal ontwaart gij bergen en dalen, zeeboezems om de wateren des oceaans op te nemen, stroommen die zich van de hoogte neêrstorten, bronnen en fonteinen; hier eeuwenoude bosschen, daar velden ter bebouwing geschikt, welke voedsel voor alle soorten van levende wezens opleveren. Overal ziet gij wezens gescheiden van elkander en toch vereenigd, de afstanden ziet gij overschreden en de verscheidenheden in eene aanhoudende vermenging zamengesmolten. Wat magtig is in die onbezielde natuur, verdrukt niet het zwakke; wat ten top is verheven, verplettert niet datgene, wat aan den voet is geplaatst; de nabijheid brengt geene verwarring in de soorten te weeg; de vochtigheid werkt zamen met de droogte, de koude

met de warmte, het digte met het doorschijnende, het grove met het teedere; algemeen bestaat er overeenstemming. Zoovele wonderen vervullen mij met ontzag, en met de H. Schriftuur roep ik uit: „Ja, de hemelen verkondigen de „glorie van GOD, en het uitspansel roemt de „werken zijner handen. De Heer is groot en „alle lof waardig; Hij is Heilig in al zijne „werken.”

Zou ik het nu niet belagchelijk vinden, wanneer mij, terwijl ik van bewondering opgetogen, de oneindige wijsheid verhef, die de werelden bestuurt, de een of andere dwaze kwam toefluisteren: „Ho, mijn broeder, gij moet GOD niet loven in hetgeen Hij niet gedaan heeft; gij moet weten, dat het toeval de groote bouwmeester der wereld is. Door de atomen, welke door elkander in de ruimte verspreid waren, bij één te voegen, heeft het toeval hun de gedaante geschonken, die zij nu hebben, en tevens het vermogen om deze schoonheid, deze verscheidenheid en deze pracht ten toon te spreiden.” Zou ik dien waanzinnige niet antwoorden, dat de atomen veel eer zijne hersenen in de war hebben gebracht? Dat hij die praatjes kan gaan verkoopen aan die goede oude vrouwtjes,

die met liedjes de kinderen in slaap wiegen, en niet aan iemand, die een greintje gezond verstand bezit. Laat hem beproeven hun wijs te maken, dat die groote hoeveelheid van bestanddeelen, die zoo uitstekend schoon met elkander vereenigd, zoo wonderbaar verdeeld en geordend zijn, niet door een God zijn daargesteld, maar door eene toevallige zamenkomst hunner deelen zijn gevormd! Ha! die mooie prater heeft dan nooit aan den oever der zee gezien, hoe door de ebbe en vloed de kleine zandkorreltjes aanhoudend bewogen worden, hoe zij in eene aanhoudende warreling worden opgenomen, medegevoerd, weder terug geworpen, opgehoopt, en op nieuw weggenomen? Wanneer hebben zij zich ooit, bij die aanhoudende slingering bijeen gevoegd, om een eenvoudig huis daar te stellen? Wanneer hebben de kleinste korreltjes zich tot steenen zamengepakt, die tot fondering konden strekken, wanneer zijn de anderen veranderd in muren met hoeken, deuren, vertrekken, vensters en daken? of wel; wanneer zijn zij kolommen geworden, gewelven of pijlers, snijwerk, kapiteelen, standbeelden en versieringen van allerlei aard?

Heeft ooit het toeval een passer in handen genomen, om met de meetkundigen te wedijveren? Maar kom! Het toeval kan zelfs geen visschershut maken; en het zou de onvergelykelijke harmoniën van het heelal hebben geleid; en die afgrond van wijsheid en magt zou de eeuwige en goddelijke hand, die hem het aanzijn schonk niet doen kennen!

En wat zal ik zeggen van de beweging der hemelligchamen; van die kracht, welke hen ver van hun middenpunt wegslingert, en van de kracht, die hen er aan verbindt? Van die kracht, welke hun die omwentelingen oplegt, zoo eenvoudig, zoo juist en zoo wijs geregeld, dat men ze de noten van een hemelsche muziek zou kunnen noemen?

Daarbij laten zich die schitterende lichamen niet door dwazen hoogmoed bedwelmen; als werktuigen in den dienst van hun schepper, besturen zij eenvoudig het werk der natuur; en door haar wetten mede te deelen, maken zij haar vruchtbaar. „Heer, uwe werken openbaren U, en wij zien de diepzinnigheid uwer gedachten —”

Is het dan niet duidelijk, dat het licht van de zon afstraalt, om leven en schoonheid te schenken, om den mensch de aarde, die hij

moet bewonen, aangenaam te maken? Zij geeft ons de dagen en de nachten; zij beweegt zich, en naarmate zij voortgaat, komen onder hare schreden de jaargetijden te voorschijn; de koude, de hitte, een aangename vermenging van beiden volgen elkander op. 't Is door haren invloed, dat de korenaar kiemt en opschiet, dat de wortels dieper in den grond dringen, de boom zich krachtig ontwikkelt, het blad met groen wordt getooid; dat de vruchten rijpen, de bloemen ontluiken en de wateren van den ijskorst, die hen stremde, worden ontdaan. Haar danken wij het, dat de dieren herleven; de vogeltjes groeten haar op hunne nesten, de leeuwen en tijgers in hunne holen, de kudden in de weide, de vlinders op de bloemkroonen, de insekten in het gras, de visschen in de diepte der stroomen. Haar zijn wij de verfrischende wolken, de regen, en de onweders, welke de lucht zuiveren, verschuldigd. Met haren vruchtbaren invloed dringt zij in den schoot der aarde en schenkt aan edelgesteenten en marmer de eigenschap, die hunne waarde verhoogt: schitterend is zij in den diamant, groen in den smaragd, goudgeel in den amber en in den topaas, hoogrood in den robijn, en

hemelsblauw in den saffier; de nagelsteen, de agaath, de purpersteen en de jaspis ontleenen aan haar hunne schoonheid. — Ook de maan schittert aan den hemel tot welzijn der schepping: zij regelt den loop der maanden, bestuurt den akkerbouw, bevruchtigt het zaad, versterkt de planten, verzacht de winden, verwijdert de wolken, of pakt ze te zamen, doet de golven des Oceaans zwellen en oprijzen, voert ze hier van daan, om ze door een geheimzinnige en altijddarende ebbe en vloed op dien anderen oever neêr te werpen.

Zulke werktuigen, zoo gepast en wijs door God aangewend om alles te bestieren, geven ons een welsprekend bewijs van zijne opperste en goddelijke wijsheid, en sporen ons aan, om in vrede te rusten in den schoot van zulk een Vader. Immer heeft Hij de oogen op ons gevestigd; hij werkt aan ons welzijn door middel, die wij somtijds bespeuren, die ons meestal ontgaan, maar die ons altijd lief moeten zijn. „Vele wonderen” zoo staat er geschreven, „nog „grooter dan dezen, zijn voor ons verborgen, en „wij zien slechts weinig van zijne werken. Looft „dan den Heer gij allen, die zijne werken zijt; „looft en verheft Hem in eeuwigheid!” (Eccli.)

VIERDE HOOFDSTUK.

---

*De goddelijke Voorzienigheid regeert alles op
deze wereld.*

Getroffen over hetgeen ik zoo even beschouwde verwerp ik met walging de leer van den wijsgeer Aristoteles, welke hier op aarde de Voorzienigheid loochent, maar hare werking tot de hemelstreken beperkt, en haar voor laatste grenspaal harer handelingen de maan aanwijst; van daar strekt zij zich vol waakzaamheid en zorg tot het heirleger der hemelligchamen uit, om hun beweging, licht en overeenstemming te geven. Hij beweert, dat het eenen GOD niet zou passen, zijne blikken op het slijk onzer nietige aarde te werpen, zich bezig te houden met het gras onzer velden, met de

bloemen onzer lusthoven, met de grove planten onzer moestuinen. Het zou Hem, verzekert die wijsgeer, nog minder betamen zich aan te stellen als opkweeker van leeuwenwelpen, veulens en hoenders; en hoe zou men het wagen, Hem zich te laten mengen in het ei van een vlieg, van een mug of van eenig ander diertje, en te willen zien, dat Hij verachtelijke insecten helpt, om hun voedsel uit rottende ligchamen te halen? Wat is er gemeen tusschen God en zulke ellendigheden? Zal Hij niet even glansrijk en glorievol zijn, wanneer Hij zich niet inlaat met onze aardbevingen, met de onstuimigheid der zee, die door de dijken wil heen breken, — met de winden, die onze veldvruchten neêrslaan en bederven; met de regenbuijen, welke de lucht beroeren en onzen oogst bedreigen? Wie zal zoo dwaas en vermetel zijn, van te denken, dat God elk oogenblik van de hoogte der Hemelen zal nederdalen, om de waterdruppels des Oceaans, de atomen der lucht, en de zandkorrels op de oevers der zeëen te tellen? Heerlijk denkbeeld van God voorwaar, dat Hem zoozeer verlaagt! Laat Hem dan toch in zijne ongenaakbare eeuwigheid, bezig met de sterren te meten, de grenzelooze

afstanden, die hen scheidt, te doorloopen, hun zijne wetten voor te schrijven, en zijnen wil op te leggen. Laat Hem in den Hemel, zeg ik u!

En inderdaad, wat de menschen betreft; gij ziet wel, dat Hij er niet de minste zorg voor draagt; zoo Hij over hen waakte, zou men dan wel te klagen hebben over zoovele wanordelikheden, zoovele ongerijmdheden als de wijsheid zelve opgehemeld, zoovele ongestrafte misdaden, zoovele snoodheden, geprezen wijl zij slagen, zulk eene ongelijkheid in het bezit der goederen, die voor allen zijn bestemd, in één woord zulk een stroom van rampen, waarvoor het verstand stil staat?

Dit is de redenering eener goddelooze onwetendheid; ja waarlijk, kinderpraat van een maanzieke. Zeg mij dan, o wijsgeer, die de Voorzienigheid aanrandt, en van de hoogte der maan af, haar zoo fier uwe syllogismen toewerpt, zeg mij eens ééne enkele zaak. Gij beweert, dat de almachtige God midden door de sterren heen gaat, en beweging en regelmaat aan die verhevene hemelbollen mededeelt, maar zonder dat Hij zich gewaardigt, zijne blikken naar de aarde te wenden, om te zien of er

alles goed gaat; maar zonder dat Hij zijne vermogende hand uitstrekt, om zulke geringe zaken te besturen. Welnu, gij die zoo goed weet te redeneren, antwoord eens, bid ik u, op deze eenvoudige vraag: — Welke werkman zal al zijn tijd en al zijn verstand besteden, om zijne gereedschappen in orde te brengen, ze te poetsen, te polijsten en te versieren, zonder zich om het werk, waarvoor zij hem moeten dienen, te bekreunen? Waar hebt gij een bekwaam beeldhouwer gezien, die, na een meesterstuk vervaardigd en er de laatste hand aan gelegd te hebben, het te midden van het afval, de stukken steen, het stof en de spinnewebben liet staan, terwijl hij zijne zorg besteedde aan zijn beitel, zijn vijl en andere gereedschappen? Deed zoo in uw tijd, o Aristoteles, de beeldhouwer Polycletes? En Apelles, die uwen leerling Alexander zoo kunstig heeft uitgeschilderd, vermaakte hij zich, met zijne penseelen te versieren en zijne kleurenvazen te vergulden of met diamanten te tooijen, om ze in de vertrekken des konings op te hangen, terwijl hij zijne schilderstukken door de rotten liet afknagen? Wat zegt gij er van knappe wijsgeer? Gij lacht, en ik doe het

ook; maar ik lach om u en om uwe meening. Het zou ook waarlijk al heel wonder zijn, te gaan denken, dat een goed horologiemaker met zeer veel moeite een uurwerk zal vervaardigen, er de raderen, de veëren, de hefboomen, de plaat en de wijzers voor maakt, en alles zorgvuldig rangschikt, het geheel aan den gang maakt, en dan zijn werk ergens neêr plaatst, zonder er ooit meer aan te denken, zonder het gelijk te zetten, op te winden, of, zoo noodig, te herstellen. Of heeft men ook nog wel ooit een horologiemaker aangetroffen, die zich niet verwaardigde, gade te slaan, of zijn werk minuten en kwartieren aanwees, alsof dit kleinigheden waren voor zijn verheven vernuft? 't Is niet mogelijk, dat dit ooit zal gebeuren. Een uurwerk is bestemd, om de tijddeelen aan te wijzen; en dit juist zou de vervaardiger van dat meesterstuk vergeten! Als hij de minuten niet telt, hoe zal hij dan tot de uren komen? En zou dan GOD minder scherpzinnig zijn, dan een horologiemaker?

GOD BESTUURT DE KLEINE ZAKEN, EVEN GOED
ALS DE GROOTE.

Wanneer ik op nieuw mijne blikken over-

den aardbol, dien wij bewonen, laat weiden, en onderzoek wat er omgaat, dan zie ik duidelijk, dat er zonder de werking der zon geen wolkje aan den Hemel opstijgt, geen windje ruischt, geen douwdruppel ontstaat; zonder haar ontkiemt er geen grasspier in de velden, geen blad aan de boomen, geen bloem aan den stengel; zonder haar geen vruchten noch levende wezens. Zij schenkt aan de maan hare zachte klaarheid, waardoor zij over de nachten heerscht, en op hare beurt, door eene eigenaardige inwerking op de zee, de planten en de dieren haren invloed doet gevoelen. Zonder haar zouden eeuwigdurende duisternissen de aarde overdekken; leven en warmte zouden ophouden; de wereld zou niets meer zijn dan een opeenstapeling van verwarde puinhoopen, in een onmetelijke ijszee bedolven. En wie wil mij nu wijs maken, dat de Schep- per alleen de hemelligchamen bestuurt, zonder Zich te bekreunen om hetgeen hier beneden plaats grijpt, wanneer Hij de zon, juist om ons en wat ons omgeeft daar te stellen, levend te maken, te voeden en te onderhouden, heeft geschapen, en haar op den juisten afstand heeft gesteld om onzen bol te verwarmen zon-

der hem te branden? Zijne zorgen zijn nog bewonderenswaardiger; hij laat de aarde om hare as wentelen, wijl anders een half wereldrond altijd in het duister zou blijven, terwijl het andere zonder ophouden door de zon zou worden verlicht; die omwenteling bestuurt Hij in dier voege, dat er de verschillende jaargetijden door ontstaan: de lente met hare bloemen, de zomer met zijne veldvruchten, de herfst met zijn fruit, de winter met zijne verpoozing. Ook de sterren op onmetelijke afstanden aan den hemel geplaatst, zenden een zacht fonkelend licht naar de aarde, en schenken hunne namen aan de maanden en verdeelen den tijd. De ram opent het nieuwe jaar, de leeuw rijst met de zon gedurende de warme zomerdagen, de weegschaal matigt er de hitte van, en de steenbok brengt lange nachten, met sneeuwjagt en vorst aan. En God die zulke wondervolle schepselen tot nut van de aarde heeft te voorschijn geroepen, Hij zou over haar niet waken, en er Zich toe bepalen alleen voor de werktuigen zijner Voorzienigheid te zorgen!

Misschien zal men zeggen, dat het beneden zijne goddelijke Majesteit is, zich met zulke

geringe zaken bezig te houden? Het antwoord op deze moeilijkheid zal ik niet geven; God zelf geeft het en roept U van de plaats zijner onsterfelijke glorie toe: „Wie is hij, die zijne gedachten onder onredelijke gesprekken verbergt? „Omgord uwe lendenen als een man, die moed heeft; ik ga u ondervragen, antwoord mij: Waar „waart gij toen Ik de aarde grondvestte? Zoo „gij het weet, wie heeft hare grenzen bepaald? „Wie heeft de dijken gesteld voor den oceaen, „en wetten voor zijne golven? Ben Ik het niet, „die hem zeide: tot hiertoe zult gij komen, en verder zult gij niet gaan? Zijt „gij het misschien, die de poorten van het Oosten voor den dagenraad open stelt, of die de „aarde doet beven? Hebt gij de afgronden des „doods gemeten? Weet gij, waar het licht zijne „woning heeft, of hebt gij de bewaarplaatsen „van hagel en sneeuw van nabij gezien? Leg „mij dan al die geheimen uit, als gij ze kent. „Alles gehoorzaamt aan een teeken van mijn „vinger; alleen bestuur Ik alle zaken, niet „slechts die, welke gij groot noemt, maar ook „die, welke u gering toeschijnen. Wie is hij, „die den regen afzendt, of den dauw voortbrengt? Wie geeft den raaf zijn voedsel, ter-

„wilt zijne jongen tot God roepen? Durft gij
„met den Heer te redetwisten?“

Ziedaar wat wij in het boek Job lezen.

En, om de waarheid te zeggen, waarom acht gij het Gode onwaardig zijne Voorzienigheid tot de vogels uit te strekken, als u het besturen der sterren Hem waardig toeschijnt? „Hij is het” zegt de eeuwige wijsheid, „die het kleine en het groote heeft gemaakt, en voor allen is Hij evenzeer bezorgd.” Wanneer gij overigens de zaak grondiger nagaat, dan toont de vorming van een vlieg een grootere magt, dan van het onmetelijke oog der zon; immers dat heerlijke hemelligchaam schenkt het licht aan de wereld, zonder zich zelven te zien. Is de vorming van een vlieg niet iets bewonderenswaardig? Beschouw haar, terwijl zij zich op hare ligte vleugelen verheft; hoe gemakkelijk beweegt zij ze om te vliegen, terwijl zij gonst alsof zij den aanval blaast! Wat zijn die vleugels ook sijn bewerkt, wat een weefsel van zenuwen, wat een wijs gevormd net van spieren! Hoe gemakkelijk neemt die kleine kop alle houdingen aan, hoe oplettend onderzoekt die snavel de plaats waar hij eenig voedsel moet vinden, hoe gewind neemt zij

het op. Een eenvoudige mug werkt onder dit opzigt wonderen uit, en te regt geraakt men in verrukking over de bevallige behendigheid, waarmede zij hare steken toebrenkt, hoe onaangenaam zij ook voor onze huid mogen wezen. Hoe levendig is zij in haar gang, hoe buitengewoon gevoelig, hoe fijn in geheel haar wezen! En God zou u minder groot toeschijnen, als Hij dit geringe schepseltje bezielt, verdedigt, van het noodige voorziet en voedsel verschafft, dan wanneer Hij de zon met haar schitterend kleed omhangt! Onderzoek eveneens het ontelbare heir andere insekten, de meest verlatene, de minst gekende; in elk van hen zult gij een even bewonderenswaardige wijsheid ontdekken. Neem een mikroskoop, en op dat grasspiertje, hetwelk u zoo glad voorkomt, in dien droppel water, in dat bloemblad, zult gij millioenen onmerkbaar kleine, even wijs geordende wezentjes zien. En beneden deze zijn er nog anderen, waarin dezelfde scheppende wijsheid uitblinkt. Dit mikroskoop, hetwelk u de kleinste vlieg zoo groot als een olifant voorstelt, zal u in een klein stukje kaas, zoo groot als een speldenknop, een wereld met bewoners vertoonen, waarvan gij

het aanzijn niet hadt vermoed. Sommigen, door het werktuig eenige millioenen malen vergroot, schijnen voor ons oog nog kleiner dan het kleinste korreltje. Die gansche kleine wereld vindt daar, in dit nietige stukje, hare pleinen, hare bergen, hare grotten, hare weilanden, hare schuilhoeken tegen den aanval van magtiger vijanden. Eenigen leven afzonderd, anderen in groepen, dezen houden zich op een bepaald punt gevestigd, genen zwerven en reizen rond. Men ziet er, die bezig zijn met weiden, of wel die wandelen, uit een grot komen, springen, vechten, en worstelen: hier ligt de overwonnene te heigen, daar maakt de overwinnaar zijn slagtoffer af, vrienden snellen toe om hulp te verleenen, de strijd begint op nieuw, enz. O almachtige God! ik voor mij heb nimmer, zoo dikwijls ik zulk een wonder schouwspel bijwoonde, mijn gevoel kunnen overmeesteren. En gij, die de Voorzienigheid loochent, zult gij niet bekennen, dat gij in dwaling verkeert? Zult gij u niet in het stof nederbuigen voor dien wijzen God, welke de kleine zaken evenals de grooten bestuurt en beheerscht? Met den H. Augustinus vraag ik u: „Wie heeft dan dit alles geregeld en gemaakt?

Gij bewondert die kleine zaken: looft in hen het verhevene Wezen, dat hen geschapen heeft. Hij die de Engelen in den Hemel het leven schonk, heeft ook den aardworm gemaakt."

VIJFDE HOOFDSTUK.

Over de oneindige kennis van God.

Misschien zal de gedachte bij mij opkomen, dat God, die op hetzelfde oogenblik bezig is met zoovele zaken, die zoozeer verschillen en uiteenloopen, zich ten slotte wel eens zou kunnen vergissen door vergeetachtigheid, afgetrokkenheid, of zelfs uit onwetendheid. Met deze gedachte ben ik, na eerst der Goddelijke Majesteit ootmoedig hare toestemming te hebben gevraagd, dieper in dat verhevene en geheimzinnige heiligdom van Gods beraadslagen binnengedrongen, en daar heb ik vol eerbied de oneindige kennis beschouwd, die zoo goddelijk in Hem uitschittert. O Hemel! welke wonderen kwamen zich aan mijne overwegingen aanbieden! Voorzeker, allen kon ik

ze niet onderzoeken, ter naauwernood kon ik de titels alleen van het eeuwige boek doorloopen.

Op de eerste plaats werd ik getroffen en verblind door de kennis aller mogelijkheden (*scientia simplicis intelligentiae*). Die kennis openbaart zich door geene handeling naar buiten, maar blijft geheel en al in het zuivere verstand van God. Welk eene diepte! Die kennis omvat alle mogelijke schepselen, alle mogelijke werelden, alle mogelijke soorten van wezens, en alle bijzondere schepselen dier soorten: engelen, menschen en dieren, die nooit anders dan in de gedachte van God zullen bestaan. En die kennis is in God zoo noodzakelijk, dat Hij, zonder haar, zou ophouden God te zijn. Inderdaad, wanneer Hij zich geen andere schepselen voorstelde, dan die Hij heeft voortgebracht, dan zou Hij, na ze eenmaal te hebben geschapen, zijn werk niet meer kunnen veranderen, dan zou Hij niets meer kunnen voortbrengen; immers niemand kan iets bewerktstelligen, waarvan hij niet eerst bij zich zelve een beeld heeft ontworpen. Bovendien zijn die kennissen in God niet gescheiden en achtereenvolgend, maar gezamenlijk, onderscheiden, helder en tevens onveranderlijk. Nog

meer; zij zijn niet van God onderscheiden, zij zijn een en hetzelfde met God; hieruit volgt, dat men, met er één van weg te nemen, het denkbeeld van God vernietigt. Zulk een kennis is klaarblijkelijk volstrekt noodzakelijk voor God, om met vrije keuze alles te kunnen voortbrengen, wat Hem behaagt. Ik zeg „met vrije keuze,” want toen Hij de wereld, zooals zij nu is, uit het niet te voorschijn riep, moest hij andere werelden, die even goed mogelijk waren, als die welke Hij verkozen heeft, duidelijk zien en kennen. Keuze onderstelt verscheidenheid van kennis, en te gelijker tijd vrijheid in dengene, die kiest.

Voorts openbaren mijne beschouwingen mij in God de kennis van al het bestaande (*scientia visionis*). Door haar zijn alle zaken, die geschied zijn, op het oogenblik geschieden, of later geschieden zullen, duidelijk en onderscheiden, van alle eeuwigheid voor Gods aanschijn tegenwoordig. Er is geen omstandigheid, geen feit, niet het minste voorval in het leven van alle schepselen, of het stelt zich helder aan Gods oogen voor; niet alleen alles wat betrekking heeft op de menschen, maar alles wat adem haalt, de

planten, de steenen, de kleinste atomen, de nietigste aardworm. Geen enkele omstandigheid ontbreekt aan Zijne kennis; het geslacht, de familie, het ei, waaruit de aardworm zich ontwikkelt, de dag en het uur zijner geboorte, hetgeen hij elk uur van zijn leven zal uittrigten, welke vijanden hij zal moeten bestrijden, hoe, waar en door welke oorzaak hij zal sterven, niets is Hem onbekend; niets ontgaat aan dat aanbiddelijke, altijd geopende oog van God. Wanneer Hij het kleinste vliegje in zijne minste bewegingen gadeslaat, en zelfs zijn kleinste adertjes ziet, wat zal dan nog voor zijn oog verborgen zijn? Zoo een enkel zandkorreltje Hem ontging, dan zou Hij, wij zeggen het nogmaals, ophouden God te zijn.

Wat zal ik ten laatste van de kennis der voorwaardelijke toekomst (*scientia rerum contingentium*) zeggen? Die kennis der voorwaardelijke gebeurtenissen is zoo diepzinnig in God, is zóóver boven alle grenzen verheven, dat men er onmogelijk een denkbeeld van zou kunnen geven. God weet niet alleen, wat ik op dit oogenblik *doe*, of later *doen zal*, maar ook wat ik op deze of gene plaats, op dit of dat tijdstip, in die of die omstandigheden, of onder dezen of geneu

indruk zou denken of doen; Hij kent de minste mijner verlangens, die ik zou koesteren, zoo ik mij bevond te Rome, te St. Petersburg, in Mexiko of in China, wanneer ik het paleis eens konings of de hut eens herders bewoonde, wanneer ik in een volkrijke hoofdstad of in de woestijnen der Hottentotten en Laplanders verbleef. En daar de lotgevallen die mij alleen kunnen overkomen, talloos zijn, en voornamelijk als ze bij de lotgevallen van de andere menschen en van al wat bestaat gevoegd worden, zoo is het duidelijk, dat in God de kennis der voorwaardelijke zaken oneindig, en in zekeren zin eindeloos oneindig is. Die kennis is in God, gelijk ik boven zeide, helder, duidelijk en klaar en bestaat geheel en al in een eenvoudigen blik.

Zal nu deze beschouwing, hecht en ontegensprekelijk als zij is, niet voldoende zijn, om de verhevenste gedachte over mijnen God en Zijne wijsheid in mij op te wekken? Hoe meer die wonderen mijn verstand te boven gaan, des te dieper zal ik mij in aanbidding voor Hem nederbuigen. Welk een orde, welk een veiligheid heerscht daar, waar God alles ziet en regelt! Ja, voor dat kleine en nietige schepsel, voor die handvol stof, voor dat we-

zen, uit het slijk getrokken, brengt God zulk een groote kennis, zulk eene onbegrijpelijke wijsheid in werking! En datzelfde wezen, zoo nietig, zoo zwak, zoo onwetend, zou zich voor den Almagtige durven verheffen, en, met zijn zwak oog op de diepte der goddelijke gedachten gevestigd, het ondernemen, om den oceaan zijner kennissen, en den afgrond zijner Voorzienigheid te doorloopen!

Heer, Schepper, Bewaarder en Meester van alles, ik verneder mij voor Uw aanschijn, ik werp mij aan Uwe voeten neder, met den Psalmist uitroepende: „Al wat gij beveelt is „regtvaardig, gij hebt alles met wijsheid ge- „maakt: *Omnia mandata tua aequitas; omnia in „sapientia fecisti.*”

ZESDE HOOFDSTUK.

Niets geschiedt er zonder een verheven plan van God.

Ééne zaak werkt krachtdadig mede, ter bevestiging van den vrede en de vergenoegdheid in mijn hart; de gedachte, dat God Zijne oneindige kennis aanwendt, om de zaken dezer wereld te besturen. Het zou den zeeman weinig baten de kleinste bijzonderheden van het zeevzen te kennen, wanneer hij van die kennis geen gebruik wilde maken, om zijn schip de haven te laten binnenloopen, of wanneer de ontketende winden, de woede der zee, een stukgeslagen roer of een andere oorzaak zijne kennis en zijn wil vruchteloos maakten. Niets van dit alles kan God overkomen. God weet, en wat Hij weet gebruikt Hij zonder verhindering ter besturing van het heelal; niets

is in staat, Hem te belemmeren of tegen te houden.

Toen Hij besloten had, de wereld te scheppen, overschouwde Zijn goddelijk verstand alle mogelijke werelden, om volgens Zijne keuze aan ééne het aanzijn te geven. Toen Hij mij zelve wilde scheppen, ging Hij alle bestaansbare menschen in de kleinste bijzonderheden, die zich in hun leven zouden voordoen, na; en toen Hij alles goed gewikt en gewogen had, toen koos Hij den persoon en het tijdstip voor zijn leven uit. Onder die menigte andere schepselen, noemde Hij mij bij mijnen naam. Het uitspreken van dien naam door den mond van den Almagtige, riep mij uit het niet te voorschijn: „*Ipse dixit et facta sunt*: Hij sprak, en het bestond.” (Ps. 148). Als ik het woord *zon* uitspreek, waardoor dat schitterende hemelligchaam wordt aangeduid, dan vorm ik als het ware dat denkbeeld in het verstand van hen, die mij aanhooren; zoo is ook mijn bestaan niets anders dan het woord waardoor God dit bestaan uitdrukt. Wanneer ik alleen ben, dan wordt, door het uitspreken van het woord *zon*, dit denkbeeld alleen bij mij zelve opgewekt of verlevendigd; met het luide uit te

ZESDE HOOFDSTUK.

Niets geschiedt er zonder een verheven plan van God.

Ééne zaak werkt krachtdadig mede, ter bevestiging van den vrede en de vergenoegdheid in mijn hart; de gedachte, dat God Zijne oneindige kennis aanwendt, om de zaken dezer wereld te besturen. Het zou den zeeman weinig baten de kleinste bijzonderheden van het zeewezzen te kennen, wanneer hij van die kennis geen gebruik wilde maken, om zijn schip de haven te laten binnenloopen, of wanneer de ontketende winden, de woede der zee, een stukgeslagen roer of een andere oorzaak zijne kennis en zijn wil vruchteloos maakten. Niets van dit alles kan God overkomen. God weet, en wat Hij weet gebruikt Hij zonder verhindering ter besturing van het heelal; niets

is in staat, Hem te belemmeren of tegen te houden.

Toen Hij besloten had, de wereld te scheppen, overschouwde Zijn goddelijk verstand alle mogelijke werelden, om volgens Zijne keuze aan ééne het aanzijn te geven. Toen Hij mij zelve wilde scheppen, ging Hij alle bestaansbare menschen in de kleinste bijzonderheden, die zich in hun leven zouden voordoen, na; en toen Hij alles goed gewikt en gewogen had, toen koos Hij den persoon en het tijdstip voor zijn leven uit. Onder die menigte andere schepselen, noemde Hij mij bij mijnen naam. Het uitspreken van dien naam door den mond van den Almagtige, riep mij uit het niet te voorschijn: „*Ipse dixit et facta sunt*: Hij sprak, en het bestond.” (Ps. 148). Als ik het woord *zou* uitspreek, waardoor dat schitterende hemellichaam wordt aangeduid, dan vorm ik als het ware dat denkbeeld in het verstand van hen, die mij aanhooren; zoo is ook mijn bestaan niets anders dan het woord waardoor God dit bestaan uitdrukt. Wanneer ik alleen ben, dan wordt, door het uitspreken van het woord *zou*, dit denkbeeld alleen bij mij zelve opgewekt of verlevendigd; met het luide uit te

spreken, wek ik het bij allen op, die mij aanhooren; op dezelfde wijze, zoolang God niet gesproken heeft, ziet Hij het bestaanbare schepsel in zich zelve; Hij spreekt en het is geschapen. Bovendien, evenals het woord door mij uitgesproken afhangt van mijn stem, die hoog, duidelijk of snel gaat volgens mijnen wil, zoo is het ook met de schepselen gesteld opzigtens den Schepper. Hield God op te bestaan, of Zijnen wil ten uitvoer te brengen, dan zou op hetzelfde oogenblik al wat is, ophouden te bestaan, gelijk mijn eigen woord, zodra ik het niet meer doe hooren, wegsterft. „Door het woord des Heeren,” zegt David, „zijn de hemelen bevestigd, en al hunne magt is in den adem zijns monds gelegen: *Verbo Domini coeli firmati sunt, et in spiritu oris ejus omnis virtus eorum.*”

§ 1.

NIETS VAN ALLES, WAT WIJ HIER BENEDEN ZIEN
GEBEURT DOOR HET TOEVAL.

In dit alles vind ik een groote beweegreden om de gerustheid des harten te bewaren. Niets

derhalve geschiedt hier op aarde door het toeval; alles is aan eene opperste wijsheid onderworpen, ondergeschikt aan een goddelijk bestuur, aan plannen zoo oud als God zelf. Is het toeval iets onvoorziens, een gebeurtenis welke plaats grijpt tegen de verwachting van dengene, die de handeling stelt, hoe kan dan zoo iets geschieden met betrekking tot God, wiens eindelooze kennis alle mogelijke zaken ziet en weet? En wat het bloot natuurlijke betreft, hetgeen in niets van den vrijen wil des menschen afhangt, het zou al even ongerijmd zijn, er iets toevalligs in aan te nemen, daar wij weten, dat God alle hemelligchamen geschapen heeft, om er den loop van te regelen. Wij zullen dus niet zeggen, dat het toeval eenigzins werkt in de jaargetijden, de regen, de winden, de droogte, den slechten oogst, de stormen op zee, de overstromingen, de aardbevingen, het onweder, de pest, de anstekelijke ziekten, enz. God heeft de afhankelijke oorzaken, waaruit dat alles ontstaat, zeer wijs geregeld. Alleen een verward hoofd kan daarin iets anders, dan Gods beschikkingen zien.

Maar de werkingen van den vrijen wil, zullen

die welligt aan God onbekend zijn? Hoe zouden wij dit kunnen denken, daar wij toch zoo dikwijls in de Schriftuur lezen, dat Hij ze langen tijd van te voren voorspeld en gansch naauwkeurig beschreven heeft? Had nu het toeval die handelingen geleid, dan zou God ze onmogelijk gekend hebben.

De Goddelijke Voorzienigheid wilde den vrijen wil van den mensch volstrekt niet belemmeren, en daarom, terwijl Hij in het onmetelijke boek der mogelijke gebeurtenissen las, wat ieder mensch, die geheel en al vrij in deze of gene gelegenheid of omstandigheid, geplaatst is, uit vrije keuze en met volkomen beraden wil doen zal, terwijl Hij dit alles voorzag, stelde Hij voor die omstandigheden en die feiten de gebeurtenis vast, die Hij in Zijne oneindige wijsheid bepaald had. Het gevolg daarvan is, dat, zoo men de naaste oorzaken, die tot de uitkomst medewerken, goed onderzoekt, het bij den eersten oogopslag zal schijnen, dat het toeval in het spel is geweest; dringt gij echter dieper door in de gedachte van God, die Zelf van verre die oorzaken schikt, dan zult gij steeds bevinden, dat de goddelijke kennis alles heeft voorzien, geregeld

en vastgesteld. Dit is bij voorbeeld in de geschiedenis van den Aartsvader Josef, en in vele andere zeer opvallend. Josef verhaalt zijne droomen, maakt de misdaden zijner broeders bekend, en wordt met voorliefde door zijn vader bemind; men grijpt hem aan, werpt hem in een put en verkoopt hem als slaaf. In Egypte is hij ongelukkig, daarna begunstigd, voorts nog ongelukkiger dan in het begin; hij wordt in den kerker geworpen, totdat hij de voornaamste persoon van het rijk, de redder van den Staat en van zijne familie wordt. Dit was de wil van God, en Hij geleidde hem er toe, door een reeks van gebeurtenissen, welke in schijn geheel en al met dat doel in strijd waren. — Keer in u zelven, doorloop uw eigen leven, en overal zult gij den vinger Gods erkennen.

§ II.

ALLES WAT GOD DOET, IS WEL GEDAAN.

Als de zaken zoo zijn, en werkelijk, zoo zijn ze, waarom zou ik mij dan, over welke zaak ter wereld ook, ongerust maken? Wat

heb ik te vreezen, waar de oneindige Wijsheid regeert? Zou ik zoo kleingeestig zijn, van te denken, dat God niet zou weten, wat het beste is, of dat Hij, dit wetend, het niet zou willen, of, terwijl Hij het wil, het niet zou kunnen? Zal ik mij in zulk eene trotsche vermetelheid verheffen, dat ik mij zelve wijzer oordeele dan den Heer? Zal ik mij tot zijn raadsman en zijn meester aanstellen, om Hem zijne vergissing aan te toonen, Hem te leeren, hoe Hij beter moet besturen, ik nietig schepsel, die nog geen droppeltje regen uit de wolken kan halen?

O Neen! Ik heb een te groot en te juist denkbeeld van de goddelijke wijsheid opgevat, om iets, wat Zij besluit, te durven afkeuren, of zelfs te denken, dat het beter kon gedaan worden. Voortaan zal ik in stille aanbidding nederknielen. De donder moge losbarsten, de bliksem door het hemelruim schieten, de hemel stortvloeden over de aarde uitgieten; de grond moge van droogte verdorren, de winden met woede huilen; de winter moge ijskoud, de zomer smoorheet zijn, de aarde moge op hare grondvesten schudden, zij moge vruchten voortbrengen in overvloed, of alle vruchten

weigeren; de dieren mogen sterven, de pest moge woeden, oorlogen mogen uitbreken, ik zal alles van Gods Vaderhand aannemen. Nimmer zal er in mijn binnenste de minste twijfel ontstaan aan Gods Voorzienigheid, die van de hoogte der hemelen alle zaken bestuurt. Ik zal mij overtuigd houden, dat Zij door die middelen haar meerdere eer en eeuwige heerlijkheid bewerkt. Dit is genoeg. „God immers heeft alles om zich zelve gemaakt: *Universa enim propter Semetipsum fecit Dominus*” (Prov. XVI.)

ZEVENDE HOOFDSTUK.

De rampen dezer wereld dienen tot ons welzijn.

Na derhalve mijne blikken alzo op de goddelijke en bewonderenswaardige wijsheid, die alles bestuurt, te hebben gevestigd, beschouw ik thans de blinde klagten tegen Gods Voorzienigheid, en ik kom gereedelijk tot de overtuiging, dat die klagten, zonder in het minst gerechtigd te zijn, toch strekken tot de glorie van God, waartegen zij juist gerigt zijn.

Men vraagt, hoe de verhevene en aanbidde-lijke majesteit van God de misdaden, die hier op aarde worden bedreven, kan dulden. Hoe Hij zoovele goddeloosheden kan zien, moorden, overspel, vergiftiging, godslastering en meened, en wat het ergste is, afgodendienst, zonder zich met zijne bliksemen te wapenen,

om ze tegen te gaan en te straffen; Hij schijnt zich al zeer weinig met deze wereld te bemoeijen, daar Hij er zich zoo laat beledigen. Dit legt de kortzigtigheid vaak in den mond aan zoogenaamde wijzen, die in staat zijn den hemel zelven van fouten te betigten.

Ik voor mij, ik zie zeer gemakkelijk in, dat, zoo de menschen zich aan die misdrijven overgeven, God dit niet zonder een goed inzicht toelaat, namelijk om het beginsel der menschelijke vrijheid geheel en al te laten bestaan. Hij heeft den mensch vrij geschapen, en Hij wil hem de volle uitoefening dier vrijheid laten. De eerbewijzingen, die Hij, als opperste Meester, van het schepsel verwacht, zijn eerbewijzingen, die waarlijk uit het hart komen; Hem vrijwillig zonder den minsten dwang worden aangeboden. Het ontbreekt God niet aan wezens, waaruit Hij zijne glorie kan trekken. Alle levenlooze dingen, alle schepselen die leven, zonder met verstand begaafd te zijn, bewijzen eer en onderdanigheid aan Dengene, van wien zij het bestaan ontvangen; maar voor dezen is het eene noodzakelijke wet. De duivelen zelve bukken voor Hem hun hoovardigen kop, en erkennen Hem luide als hun

Beheerscher; maar dit kunnen zij niet nalaten, en zij zijn daarom in woede ontstoken.

De Engelen, in de beschouwing der eeuwige schoonheid verslonden, buigen zich aanbidde neder; zonder twijfel vereeren zij God met blijdschap; maar dit niet te doen, is hun onmogelijk. God verlangde ook een vrije en willige onderwerping, en hij koos den mensch, om Hem die te schenken. Daarom heeft Hij in Zijne oneindige wijsheid den mensch een vrijen wil gegeven, en om die vrijheid staande te houden moest Hij noodzakelijk dulden, dat de ondeugd er misbruik van maakte.

Daarbij; die afwijkingen zelve dienen, om den roem van Gods naam in deze wereld te verbreiden. Had de zonde niet bestaan, nimmer zou het Woord Gods vleesch zijn geworden, nog minder zou het zich op het kruis als slagtoffer aan de eeuwige regtvaardigheid hebben opgeofferd. En toch, die vrijwillige daad verschafte meer glorie aan den Vader, dan alle zonden der wereld Hem hadden ontnomen. Daarenboven zou, zonder de verdorvenheid der zondaars, ons nimmer de heerschappij en de regtsmagt van God zoo duidelijk zijn veropenbaard, nimmer zouden wij zijn geduld,

zijne barmhartigheid, die Hem tot vergeving stemt, zijne oneindige liefde, die den boetvaardigen zondaar roept en welwillend opneemt, om hem in zijn vorige waardigheid van Kind Gods te herstellen, zoo duidelijk hebben leeren bewonderen en aanbidden. Die bewonderenswaardige eigenschappen van onzen grooten God zouden ons voor een gedeelte althans onbekend zijn gebleven. Hetgeen mij derhalve met het ware denkbeeld van God, en met de eer, die Hem toekomt, strijdig toescheen, werkt juist tot zijne wezenlijke verheerlijking mede.

Dit is nog niet alles. Gij moet weten, dat God de schuldige handelingen en de verkeerdheid der menschen ten goede laat strekken. Voorzeker, de deugd der getrouwe zielen zou niet met dien luister schitteren, als zij niet zoo scherp tegen de zonde afstak. De legioenen der martelaren zouden God door het storten huns bloeds niet verheerlijkt hebben, wanneer er geen dwingelanden geweest waren, om hen te vervolgen. De Kerk zou niet versierd zijn door de edelmoedige trekken van deugd en toewijding harer helden, indien God aan de snoodheid der goddeloozen niet had toegestaan, hen te onderdrukken. De strijd door het ge-

Beheerscher; maar dit kunnen zij niet nalaten, en zij zijn daarom in woede ontstoken.

De Engelen, in de beschouwing der eeuwige schoonheid verslonden, buigen zich aanbeddend neder; zonder twijfel vereeren zij God met blijdschap; maar dit niet te doen, is hun onmogelijk. God verlangde ook een vrije en willige onderwerping, en hij koos den mensch, om Hem die te schenken. Daarom heeft Hij in Zijne oneindige wijsheid den mensch een vrijen wil gegeven, en om die vrijheid staande te houden moest Hij noodzakelijk dulden, dat de ondeugd er misbruik van maakte.

Daarbij; die afwijkingen zelve dienen, om den roem van Gods naam in deze wereld te verbreiden. Had de zonde niet bestaan, nimmer zou het Woord Gods vleesch zijn geworden, nog minder zou het zich op het kruis als slagtoffer aan de eeuwige regtvaardigheid hebben opgeofferd. En toch, die vrijwillige daad verschaftte meer glorie aan den Vader, dan alle zonden der wereld Hem hadden ontnomen. Daarenboven zou, zonder de verdorvenheid der zondaars, ons nimmer de heerschappij en de regtsmagt van God zoo duidelijk zijn veropenbaard, nimmer zouden wij zijn geduld,

zijne barmhartigheid, die Hem tot vergeving stemt, zijne oneindige liefde, die den boetvaardigen zondaar roept en welwillend opneemt, om hem in zijn vorige waardigheid van Kind Gods te herstellen, zoo duidelijk hebben leeren bewonderen en aanbidden. Die bewonderenswaardige eigenschappen van onzen grooten God zouden ons voor een gedeelte althans onbekend zijn gebleven. Hetgeen mij derhalve met het ware denkbeeld van God, en met de eer, die Hem toekomt, strijdig toescheen, werkt juist tot zijne wezenlijke verheerlijking mede.

Dit is nog niet alles. Gij moet weten, dat God de schuldige handelingen en de verkeerdheid der menschen ten goede laat strekken. Voorzeker, de deugd der getrouwe zielen zou niet met dien luister schitteren, als zij niet zoo scherp tegen de zonde afstak. De legioenen der martelaren zouden God door het storten huns bloeds niet verheerlijkt hebben, wanneer er geen dwingelanden geweest waren, om hen te vervolgen. De Kerk zou niet versierd zijn door de edelmoedige trekken van deugd en toewijding harer helden, indien God aan de snoodheid der goddeloozen niet had toegestaan, hen te onderdrukken. De strijd door het ge-

duld volgehouden, en de overwinningen eener standvastige ziel voeren ons tot de kroon der eeuwige gelukzaligheid. Van den anderen kant, zullen ook de zondaars zelve, door de straffen der hel, de goddelijke regtvaardigheid, die zich over hunne misdaden wreekt, verheerlijken.

Alles werkt dus mede tot de glorie der aanbiddelijke Majesteit van God, gelijk de H. Augustinus uitdrukkelijk verklaart, wanneer hij zegt: „De almachtige God — en de ongelooovigen getuigen het met ons — zou, oneindig goed als Hij is, geen enkele vlek in Zijne werken gedoogen, zoo zijne Heiligheid en zijne Magt niet groot genoeg waren, om uit het kwaad zelve, het goede te trekken”. (Enchirid. X).

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Men moet zich over het geluk der slechten niet bedroeven, daar God dit uit verhevene inzichten toelaat.

Luisteren wij nu naar die andere klagt: „Van waar dikwijls zooveel voorspoed in het leven van den zondaar? Waarom duldt God, dat hij den regtvaardige verdrukt? Waarom heeft de eerste niets dan vreugde, de andere louter droefheid? Deze alle wederwaardigheden, gene rijkdom en voorspoed?” Hier ontdek ik alweder een geheel andere wijze, om de zaken te beschouwen. In plaats van mijn geloof te verzwakken, wekt de voorspoed der slechten het op en versterkt het; want ik zie er een ontegensprekelijk bewijs in, dat er na dit, een ander leven zal zijn, hetwelk God zich voorbehoudt, om de deugd te beloonen, en de ondeugd

te straffen. Hoewel God de opperste regtvaardigheid is, wil Hij niet hier beneden een belissende belooning of bestraffing toedienen.

Ik trek er ook nog een andere gevolgtrekking uit, namelijk, dat al die voorbijgaande voordeelen of rampen, in werkelijkheid niets zijn, en den naam van goed of kwaad niet verdienen. Zelfs Seneca erkent dit: „God” zegt hij, „heeft zich ten doel gesteld, den wijzen mensch te toonen, dat, hetgeen men ge-
„ woonlijk begeert of vreest, het wezenlijke
„ goed en het wezenlijke kwaad niet is: het
„ zou het waarachtige goed wezen, indien het
„ alleen aan de goeden werd geschonken; het
„ waarachtige kwaad zou het zijn, wanneer
„ alleen de slechten er meê werden bedeed.” Bij gevolg toont zulk eene verdeeling, als wij beschouwen, aan een ieder, dat wij iets anders in een volgend leven moeten verhopē, en dit houdt onzen moed staande.

En waarom zou ik mij dan laten kwellen, door die ongelijke en schijnbaar onregtvaardige verdeeling van de goederen dezer wereld? Bij dieper inzage der zaken kom ik tot de overtuiging, dat de slechten van die voordeelen niet moeten verstoken blijven, en dat het even-

eens niet betaamt, dat alleen de goeden in dit leven gelukkig zijn. Wanneer de booswichten, met uitsluiting der anderen, in deze wereld gelukkig waren, dan zouden zij zich nog meer aan het kwaad overgeven, om zoo doende nog meer te genieten; waren zij daarentegen van al het goede uitgesloten, dan zouden zij in hunne verwoedheid tegen God nog slechter worden, en zouden zij niets meer in de mensche-lijke maatschappij eerbiedigen. Indien eindelijk de braven alleen met tijdelijke goederen waren gezegend, dan zou men met regt kunnen vreezen, dat de voorspoed zelve hun een oorzaak tot val zoude zijn, wat helaas door de ondervinding zoo dikwijls wordt bevestigd. Er zijn overigens ook deugdzaam, die door de fortuin zijn bedeed, en dit is voor de in-standhouding der eeredienst, voor het onderhouden der goede werken, en voor de onderdrukking dergenen, die de waarheid vermetel durven aanranden, noodzakelijk.

Ik zal mij dus door de ongelijkheid van stand en fortuin niet meer laten vervoeren; de goddelijke wijsheid heeft alles wél geregeld, en zij kan de krachten wikken en wegen voor het evenwicht der schepping.

NEGENDE HOOFDSTUK.

De verscheidenheid van karakter en inborst is noodzakelijk.

Het zou al even onverstandig van mij zijn, als ik mij verontrustte, omdat ik in neiging en karakter van degenen, met wie ik leef, verschil. In de zamenleving ontmoet men niets dan grillige, lastige, ligtgeraakte, onhandige en twistzieke menschen. Hier is het iemand met een treurig, zwartgallig, traag karakter; daar integendeel iemand vol levendigheid, onstuimigheid en vrolijkheid. Sommigen zijn gramstorig van aard, en spoedig in drift ontstoken; anderen zijn koud als ijs, of wel wispelturig en veranderlijk; deze praat gaarne, een anderen moet men de woorden uit den mond halen. 't Is altijd hetzelfde ondragelijke contrast. Hoe kan men te midden van dat

alles in vrede leven? — Zoudt gij dan denken, dat het genoegelijker was, uw leven te slijten met karakters die juist zoo waren als het uwe, met menschen, die dezelfde neigingen hadden als gij? Geloof het niet. Gisteren heb ik daar nog een proef van gezien, die mij geleerd heeft; een proef, die trouwens alleen in mijne verbeelding heeft bestaan. Ik wandelde door de stad, en bij mij zelve bevolkte ik elke wijk met menschen van dezelfde karakters. Hier liet ik zachtzinnigen en menschlievenden wonen; wat verder driftige en levendige menschen; daar lieden van een trage en gemelijke natuur, aan een anderen hoek de geleerden; en zoo plaatste ik overal verschillende afdelingen. Dan zie, naauwelijks had ik dat schoone werk voltooid, of ik begon er zelf het eerste om te lagchen, toen ik aan de onstandvastigheid van den mensch dacht. Hoe lang blijft elke mensch in dezelfde gemoedsgesteltenis? Welke veranderingen zien wij niet? Welk een verschil, het eene oogenblik en het andere! Mijne rangschikking liep geheel en al mis.

Welk genoeg zou men, zonder dat verschil van natuurlijke hoedanigheden, in den omgang met de medemenschen hebben? Het

zou vervelend worden om de eentoonigheid. Gesteld, dat ieder denzelfden aanleg heeft, dezelfde mate van verstand, of rijkdom, wie zal dan het grove werk verrigten, wie zal de handwerken uitoefenen, wie den grond bearbeiten, huizen bouwen, in verre gewesten koopwaren gaan halen, het eten bereiden, het laken voor onze kleêren maken, in één woord, wie zal der maatschappij van alles voorzien, waaraan zij noodzakelijk behoefte heeft? Noodwendig zou zij weder in de barbaarsheid terugzinken, veroordeeld om te leven, zonder een enkel der voordeelen, die ons de zamenleving verschaft. De ongelijke verdeling der rijkdommen is derhalve eene noodzakelijkheid, eene eerste en volstrekte noodzakelijkheid.

Evenzoo heeft God de talenten en bekwaamheden in verschillende mate verdeeld, opdat alle kunsten beoefend zouden worden. Van daar dat verwonderlijke aantal van verschillende studiën, van verschillende werktuigen, zaken, industriën, genoegens, wetenschappen, die zooveel bijbrengen tot vervrolijking van het leven en tot luister en sieraad der schepping. Hetzelfde geldt voor de ligchaamshoedanigheden: kracht, ligtheid, bevalligheid,

zwakheid, dat alles verandert, naarmate de wet van het algemeene belang zulks vereischt. Ja, God heeft alles wijselijk beschikt, en hoe meer men in zijne werken doordringt, des te meer waardeert, prijst en zegent men den goddelijken Bouwmeester van het heelal.

TIENDE HOOFDSTUK.

*Men moet zelfs de algemeene rampen met liefde
aannemen.*

Nu deze algemeene bemerkingen eenmaal grondig zijn vastgesteld en als punt van uitgang voor onze redenering zijn aangenomen, pas ik ze op de gewone gebeurtenissen van ons leven toe. Op de eerste plaats blijf ik staan bij de algemeene rampen, bij de oproeren, de oorlogen, de revolutie, de verwoesting der velden. Wat mij, op het eerste gezicht, het meeste bedroeft, is de overtuiging, dat die groote rampen meestal aan de trotschheid der vorsten, aan de ruwheid van den krijgsman, aan de kuiperijen der magtigen te danken zijn. Maar, dring ik dieper in de zaak door, dan krijg ik de zekerheid, dat God dit alles insgelijks in Zijne handen heeft, Hij die niet alleen de af-

zonderlijke personen, maar de uitgestrekste rijken bestuurt. Dusdanig is het lot der menschelijke zaken, dat zij onmogelijk langen tijd tot ons geluk kunnen strekken, zonder aan tegenwerking bloot te staan. Staten, welke tot den hoogsten trap van roem waren opgeklimmen, vervallen en verdwijnen na eeuwen van voorspoed. Den roem en het welslagen laat God van het eene land op het andere overgaan; Hij houdt de wereld voortdurend in eene beweging, welke op die van den oceaen gelijk is, opdat geen enkel volk in voorspoed wegwijne. Zoo zouden de golven der zee, waren zij niet in eene aanhoudende beweging, eindelijk bederven, en ten laatste niets meer dan een poel van verrotting uitmaken.

Wij moeten ons derhalve niet meer ter neder laten slaan bij het oorlogsgedruisch, bij het zien der vijandelijke drommen, die als een doorgebroken stortvloed alles op hunnen weg verwoesten en vernielen. De fortuin verandert zoo ligt, en beurtelings worden de volkeren er door begunstigd of verlaten. Waar zult gij zelfs een gewoon mensch vinden, die zonder het leven der karren en paarden, waardoor zijn meubelen moeten vervoerd worden, kan

verhuizen? En hoe zou dan de fortuin een volk, zonder beweging, in eene onmogelijke stilte kunnen begeven?

Ik zal zelfs niet de vorsten, die de legers aanvoeren, evenmin als de trotschheid der grooten, de oneenigheden der opperhoofden, de ruwheid der soldaten, de opstanden der onderdanen beschuldigen. De geheele wereld is het werktuig, waarvan de Heer Zich bedient, om zijne plannen te volvoeren, door de heerschappij van het eene volk op het andere te doen overgaan, en zóó de schuldigen te straffen. De H. Hieronymus zeide: „Onze zonden zijn de „kracht der barbaren.” Tot straf voor de ongeregtigheden van een volk, laat God de beste vorsten van den troon vallen. Wanneer het den vorsten aan wijsheid, den ministers aan rechtschapenheid, den legers aan moed, den burgers aan eendragt ontbreekt, waaraan moeten wij dit dan toeschrijven, tenzij aan onze zonden, waarvoor God ons kastijdt? Daar al deze onheilen een wrekende geeseloede van den hemel in de handen van een oneindig barmhartigen en regtvaardigen God zijn, moeten wij niets anders doen, dan ons nederig voor Hem buigen, en met volmaakte onderwerping

de hand kussen, die ons slaat. Te regt schreef de H. Augustinus: „God schijnt ons in deze omstandigheden te teisteren; vreest niets: Hij heeft nooit geteisterd om ons te doen verloren gaan. Spaart Hij u, terwijl gij in ongerechtigheden wandelt, dan is dit een teeken, dat zijne gramschap tegen u ontstoken is. Al die kwellingen zijn kastijdingen, en Hij zendt ze ons over, om ons niet eenmaal strenger te moeten straffen.” (In den 65sten Psalm).

ELFDE HOOFDSTUK.

Een ieder moet met zijn stand te vreden zijn.

Van dit, thans zoo duidelijk vastgestelde, beginsel uitgaande, dat al, wat in of buiten mij geschiedt, volgens de verhevene inzigten der goddelijke wijsheid tot mijn hoogste welzijn geleid wordt, keer ik in mij zelve terug, om na te gaan, waar al die verwarringen, die mijne ziel verontrusten, uit voort komen. Ik vereenig dus mijne gedachten, breng ze tot bedaren, en spreek haar volgenderwijze toe:— „Wat is dat nu? Van waar die gejaagdheid en die onrust? Wie heeft u in dien toestand van opgewondenheid gebragt? Weest een weinig bedaard, bid ik u!” Na die bedaardheid, hoewel met zeer veel moeite, verkregen te hebben, ga ik de zaken bij mij zelve na, en spoedig

kom ik tot de verzekering, dat de eenige oorzaak, waarom ik bij wijlen zoo gefolterd word, mijne eigenliefde is. Het scheen mij toe, dat ik geroepen was, om een geheel andere rol in de wereld te vervullen. Hetgeen ik ben, bevalt mij niet; in den stand, waarin ik mij bevind, beval ik niet aan mij zelven; wat wonder, dat het overige mij nog minder aanstaat!

Om nu dien doorn uit mijn hart te trekken, zal ik aldus redeneren: „Zeg eens vriend, gij, die niets weet en nog minder vermoogt, zeg mij eens, hoe gij slechts een oogenblik de gedachte hebt kunnen koesteren, u tegen God te verheffen, en u in te beelden, dat Hij u een verhevener lot had moeten geven, dan Hij u geschonken heeft? Hadt gij vóór uw bestaan eenig regt, uit de natuurlijke kracht der dingen, om uitverkoren te worden, boven zoovele menschen, die hadden kunnen bestaan, doch die nimmer het aanzijn zullen genieten buiten de eeuwige gedachte van God? Zijt gij niet voortgekomen uit dat opperste verstand, dat de verheven vorm van uw wezen is? Is het dat goddelijke verstand niet, dat u, wanneer ik dat beeld mag gebruiken, op het doek de-

zer wereld geteekend en geschilderd heeft, en u den stand heeft aangewezen, waarin gij u bevindt? Of gij zwak zijt, of krank, arm, zonder aanzien, koning of bedelaar, meester of dienaar, dat alles doet niets ter zake; gij zijt het door Gods beschikking. Want, zegt de H. Paulus: „een ieder heeft van God ontvangen, wat hij bezit”. U heeft Hij gewild in den stand, waarin gij leeft; Zijn woord en Zijn goddelijke hand hebben alles tot het hoogste doeleinde, tot Zijn meerdere eer en glorie geregeld. Wat wilt gij meer?”

Zou het niet belachelijk zijn, zoo de beelden, door een kunstenaar in de schaduw of op den achtergrond van een schilderij aangebragt, zich verzetten en zeiden: „Ho, ho! Wat is dit voor eere behandeling! Wat levendiger kleuren als 't u belieft! Ik wil een betere plaats hebben, die mij doet uitkomen, in plaats van mij te verduisteren; ik wil vooraan staan bij de hoofdgroep. Ik verkies niet voor spek en boonen meê te doen.” De schilder zou den eisch overdreven vinden, en te regt; hij alleen moet oordeelen, wat hij met zijne personen wil aanvangen, omdat hij alleen hun in zijne gedachte en door zijn talent het aanzijn schenkt.

Moet God dan minder meester zijn over zijne werken, dan de mensch over de zijnen?

§ I.

GOD HEEFT IEDER ONZER GESTELD IN DEN STAAT
DIE HEM PAST.

Zouden alle menschen te gelijkertijd rijk, magtig, meesters en monarchen moeten zijn? Dit zou immers de hoogste wanorde wezen. Wat komt het er op aan, of ik op het onmetelijke wereldtheater, waarop ik gesteld ben, deze of gene bediening moet uitoefenen, als ik er mij slechts zóó van kwijt, dat ik de kunst van den oppersten Meester laat uitschitteren? God, die alle zaken met zijn zuiveren balans weegt, wist in zijne oneindige wijsheid, dat de staat, waarin Hij mij stelde, de eenige was, die mij volmaakt paste, de eenige, waarin ik met vasten tred mijn loop naar het Hemelsche Vaderland kon voortzetten. En dit wel zóó, dat ik in elken anderen stand mijne zaligheid niet zou bewerken, en Gods glorie niet zou bevorderen. Waarom zou ik dan nog aarzelen, mij geheel en al op die alwijze Voor-

zienigheid te verlaten, en Haar met dankbetuigingen te aanbidden.

Zal ik mij dan gaan inbeelden, dat God, na eerst zoo vol wijsheid het heelal te hebben geregeld, Zich alleen ten mijnen opzigte vergist heeft? Dat Hij, die den nietigsten aardworm niet schept, zonder alles voorzien te hebben, wat dit kleine diertje noodzakelijk en nuttig is, dat Hij, nu het den mensch geldt, voor wien al het overige gemaakt is, hem datgene zal weigeren, wat tot zijn grooter welzijn strekt, en waarmede hij tevens het beste de glorie des Scheppers kan bevorderen? Zulk eene gedachte zou onredelijk zijn.

Ik wil mij derhalve voortaan niet meer ongerust maken, maar ik zal daarentegen in een volmaakte gerustheid tot mij zelve zeggen: „Wat ik ben, ben ik door Gods wil, en van Hem heb ik het bestaan ontvangen. Het is een geluk voor mij, dat het zóó is, en, kon ik de zaken veranderen, ik zou het niet doen; ik zou vreezen, in welke zaak dan ook, van die eeuwige wijsheid af te wijken.”

§ II.

HIJ, DIE MET ZIJN LOT TEVREDEN IS, MOET ER
ALLE MIDDELEN EN ALLE GEVOLGEN OP
DEZELFDE WIJZE VAN AANNEMEN.

Het is wijs, het is noodzakelijk, hebben wij gezien, dat ieder mensch eenvoudig en geduldig de positie, welke de goddelijke Voorzienigheid voor hem bestemd heeft, aanneemt; die gesteltenis nu, op het geloof in God berustend, vordert van haren kant, dat ik eveneens de middelen aanneem, welke God bezigt, om mij te geleiden, waar Hij mij wil plaatsen. Die middelen zijn tweederlei: eenige zijn inwendig, andere uitwendig. De uitwendige middelen zijn de familie, het vaderland, de opvoeding, de dood onzer betrekkingen, de vijanden en vrienden, de lage of hooge afkomst, de rijkdom of armoede, de voor- en tegenwoord. De inwendige middelen zijn de hoedanigheden van geest en hart, bij voorbeeld: een vlug of traag verstand, verheven of alledaagsche opvattingen, een moedig of een vreesachtig hart, een goed of slecht geheugen sterke of zwakke lichaamskrachten.

Wat heb ik tot dusverre toch verkeerd gehandeld, door mij over dit alles te verontrusten, terwijl ik wist, dat God het aldus om mij had geregeld! Hij had, bij voorbeeld, besloten, dat ik in een armoedigen stand zou leven; daartoe heeft Hij mij arme ouders gegeven, die geen geld genoeg hadden, om mij een deftige opvoeding te schenken, en mij de schoone wetenschappen te laten beoefenen. God had besloten, dat ik in het zweet mijns aanschijns en door handenarbeid mijn leven zou onderhouden; Hij heeft mij in eene daartoe geschikte omgeving gesteld; mijne kinderjaren gingen in den winkel van een werkman voorbij, waar ik, naar het voorbeeld mijns vaders, in mijne behoeften moest voorzien. Zoo ben ik van zelf en natuurlijk aan mijn lot gewoon geraakt, wat zeer lastig zou gegaan zijn, indien ik eerst in een hooger stand volgens de wereld geleefd had; hierin schittert dus de teedere zorg van Gods Voorzienigheid uit! Waarom mij aan gemor en weeklagen zonder einde overgegeven, wanneer een vroegtijdige dood mij een vader, die in staat ware geweest die zaken te veranderen, ontrukkt heeft, of wanneer God mij de gunst der

grooten weigert, of wanneer ik een proces verlies, of een kwade kans mij volgt? De Heer wil mij klein, arm, eenvoudig; Hij zij gezegend; zijn aanbiddelijke wil geschiede! Blijf dus in rust en in vrede; in vrede, want gij moet juist niet denken, dat het geluk in eer en rijkdommen gelegen is; het tegenovergestelde is juist het geval.

„Die taal is hard,” zeiden de leerlingen van Jesus Christus. Is het dan niet meer geoorloofd, zult gij op uwe beurt vragen, naar een beter lot te streven, de ellende te vluchten, door goede middelen en een eerlijk gedrag tot zijne verheffing te arbeiden? Moet de mensch dan gelijk zijn aan een vogel, die in een kooi is opgesloten, of aan een insekt, dat in het slijk is gevallen, en mag hij dan niet trachten aan zijn gevangenschap of aan zijn ongeluk te ontkomen? De mensch, toegerust als hij is met de edelste vermogens, streeft van natuur naar grootheid: en gij, gij komt hem verlagen, hem onherroepelijk tot ketenen veroordeelen, die hem tot schande verstrekken! — Wat draaft gij door! Van dit alles heb ik u niets verboden, wanneer gij van eerlijke, door het geweten goedgekeurde middelen spreekt. Ik

vorder alleen, dat gij de zielerust niet verliest, zoo, door Gods beschikking, uwe pogingen met geen goeden uitslag worden bekrond. Gij moet wel in 't oog houden, dat, als God het zoo wil, gij te vergeefs hemel en aarde ten onderste boven zult halen, dat gij zijne raadsbesluiten niet zult veranderen, en gij u geen vingerbreed van de plaats, waarop Hij u gesteld heeft, zult verwijderen.

Even nutteloos is het van den anderen kant, u te beklagen over de vermogens naar ziel en ligchaam, die u ontbreken, over een stomp en tot denken ongeschikten geest, over een onaangenaam, weinig innemend gelaat, over een zwakke, ligt gestoorde gezondheid. Oncindig diep en wijs, ik herhaal het, zijn de oordeelen Gods. Wilt gij in rust en vrede leven, vergelijk dan niet wat gij hebt, met hetgeen anderen bezitten.

„Ieder,” zegt de apostel, „heeft van God een bijzondere gave ontvangen; de een op deze, de andere op gene wijze.” Om zulk eene vergelijking naar billijkheid te kunnen doen, zou men ook de onaangenaamheden en het lijden van de levenswijze, die ons zoo toelacht, moeten nagaan, en er niet alleen den verleidenden

kant van beschouwen. Werp al uwe genoegens en rampen in de weegschaal, en stel daar alle genoegens en rampen van hen, wier lot gij benijdt, tegenover, en gij zult bevinden en duidelijk zien, dat gij nog zoo slecht niet bedeed zijt, en dat Hij, die ons in het leven behoudt, na ons te hebben geschapen, zeer goed weet, wat Hij voor ons welzijn moet doen.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

Wanneer men zijn levensstaat lief heeft, moet men ook alles lief hebben, wat er onafscheidelijk mede verbonden is.

Een andere gevolgtrekking: wanneer ik met mijn lot te vreden ben, dan moet ik het aannemen, zooals het van God komt, en niet altijd op bedriegelijke verbeteringen uit zijn. Komt het inderdaad te pas, dat ik, om een klein gemak, om een weinig onderscheiding of eerbetoon, om een minder zwakke gezondheid, tegen mijn Schepper, die mij zooveel andere gaven geschonken heeft, ga morren? De zaak goed beschouwd, heb ik al, wat mij noodig is, en voor het overige is het alleen mijn ijverzachtige verbeelding, die mij kwelt. Als het huis van mijn buurman een weinig beter

dan het mijne voorzien is, dan zal ik mij aanstonds gaan verbeelden, dat mij duizende zaken ontbreken, waaraan ik anders niet eens zou gedacht hebben; ik zou mijn armoede zeer goed verdragen, zoo ik niet iemand zag, die rijker is dan ik. Is het geen schande, dat de voordeelen van een ander mij leed veroorzaken, en dat ik jegens mijn goddelijken weldoener ondankbaar ben, louter en alleen, omdat Hij mijns gelijke anders dan mij heeft behandeld? Daarenboven vergis ik mij met te denken, dat die evenmensch meer begunstigd is dan ik. God heeft ons beiden datgene geschonken, wat aan zijne inzigten over ons beantwoordde. Moeten die inzigten nu veranderd worden, omdat ik er mij niet gaarne aan wil onderwerpen?

Even onbillijk is het, dat men zich achter de zorgen, die men voor zijne kinderen heeft, verschuilt. Men wil ze vooruit helpen, zooals men zegt, men wil voor hen wat geld verzamelen, opdat zij ten minste een beter lot mogen hebben. Ach, ook dit is wederom een nietig voorwendsel, om voor de oogen van anderen zijn eigene hebzucht, zijn eigen verlangen, om van levenswijze te veranderen, om hooger

te gaan, dan de Voorzienigheid het wil, te verbergen. Heb ik dan zoozeer het vertrouwen op God verloren? Heeft God zelf mij de zorg over mijne kinderen niet toevertrouwd? Is Hij niet hun meester en hun Vader, even goed als de mijne? Wanneer ik arm ben, en Hij hen insgelijks arm wil hebben, wat heb ik daartegen te zeggen? Ongetwijfeld heeft Hij het daarom zoo beschikt, dat zij uit mij geboren werden, dat zij talrijk zijn, en allerlei hinderpalen moeten te boven komen. Stellen wij ons te vreden, met ze goed op te voeden, hun toekomst door goede voorbeelden en hechte grondslagen van deugd te waarborgen, en wenden wij voor het overige al onze zorg aan, om God te behagen en den vrede van ons hart te bewaren. Zoolang ik leef, zullen die gevoelens mij bezielen; na mijn dood zal de Voorzienigheid waken over de panden, die Zij mij heeft toevertrouwd. Ook God bemint hen; ja, meer dan ik zelf. Waarom mij dan verontrust alsof er geen God in den hemel ware, of dat Hij Zijn schepsel zou kunnen vergeten?

Ik zal voortaan de rust mijner ziel niet meer verliezen, niet slechts om fortuin, eerambten en rijkdommen te vergaderen, maar zelfs niet

om een geleerde te worden, tot de grootste zaken in staat, en begaaid met een hooge ontwikkeling des verstands. Dit immers zou weder eene begoocheling zijn! Ik merk wel, dat mijn hart te gelijk met de fortuin zou veranderen. De groote vernuften, de hooge geleerden zijn overladen en geheel en al bezig met de zaken, die zij moeten behandelen en terwijl zij anderen besturen, vergeten zij gewoonlijk zich zelven. Daarbij, het geld en de schittering der weelde verhardden het gemoed in plaats van het te verteederen; zij maken het gierig en zelfzuchtig in plaats van het milder en vrijgeziger te doen worden. Over het algemeen is de arme barmhartig en medelijdend, omdat hij bij ondervinding weet, wat lijden is; hij kent de droefheid, en heeft er ligt mededoogen mee.

Het gevolg van dit alles is, dat ik in mijn staat van armoede rustig en te vreden zal blijven, zonder blindelings te zoeken, mij er uit op te heffen, zoolang God mij zijn Heiligen wil daaromtrent niet openbaart. En wanneer ik mij hieraan houd, wat zal mij dan nog kunnen bedroeven of verontrusten?

DE RTIENDE HOOFDSTUK.

*Men moet zich geduldig aan de rampspoeden
van zijn staat onderwerpen.*

Vragen wij het nogmaals: wat zou mijnen vrede kunnen verstoren? Zeker niet de armoede, de onbekendheid, het leven met onaanzienlijken, het verkeer in een nederigen staat met onbeschaafde en lastige lieden; niets van dat alles moet een ziel verontrusten, die aan God onderworpen is. Wanneer ik gelaten en moedig mijne rampen verduur, en ik, tevreden met mijn lot, mij zonder hebzucht en naijver van mijne pligten kwijt, terwijl ik verder mijn best doe, om als vriend en als broeder aan ieder zooveel mogelijk diensten te bewijzen, dan kan het mij waarlijk weinig schelen, of ik nu en dan eens uitgelagchen of zelfs vervolgd word door

degenen, die er een schandelijk genoeg in vinden, om de deugd van anderen op de proef te stellen. Ik verdraag de armoede, ik zal ook wel die zedelijke rampen, hoewel zij wellicht pijnlijker vallen, verdragen.

Ja, wij moeten in die gelegenheden onze natuurlijke opwelling bedaren, ons goed in 't geheugen terug roepen, wat wij overwogen hebben, en er ons goed aan vast houden. Is er in de wereld een staat of een bediening, waaraan geen moeilijkheden en onaangenaamheden verbonden zijn? Om hier beneden niets te lijden, zou men geen mensch moeten wezen. Ieder, die in dit tranendal geboren wordt, is bestemd om te weenen; hij zij koning of bedelaar, onmogelijk kan hij de smarten des levens ontkomen. Niet te willen, dat de winden waaijen, dat de golven zich verheffen, is hetzelfde als niet te willen varen, als midden op zee te willen blijven, zonder naar de haven te willen stevenen. Wat hinderen ons op slot van rekening de kwade tongen met hare spotternijen, haar kwaadspreken, hare beledigingen of haren laster? Wat maakt ons de nijd der boozen, de hinderlagen onzer mededingers, de vervolgingen onzer vijanden?

Dat alles is juist de wind, die ons vaartuig voortstuwet. De stormen woeden, de golven zwellen en storten zich voort, de geheele zee is onstuimig. Maar vreezen wij niet! Aan het roer zit een stuurman, die de opperste Meester is, wien alles gehoorzaamt, en die dat alles alleen daarom toelaat, om te beter zijn almacht te laten uitschitteren. Ik lijd, maar zonder ter neder geslagen te worden; ik ween, maar mijne ziel is door de hoop opgebeurd. De mensch wordt door de rampen en wederwaardigheden slechts ter neder geslagen in zoover hij ze zich zelve kwaad voorstelt; hetgeen hij van zich afstoot, is dikwerf juist datgene, wat hem het nuttigste is, wat zijn reis op aarde het meest begunstigt. De H. Schriftuur biedt mij hieromtrent duizende voorbeelden aan. Toen de Hebreërs onder het juk der Egyptische vervolging zuchtten, toen hunne vijanden zoover gingen, dat zij hen hunne eigene kinderen lieten opofferen, toen scheen alles verloren te zijn; maar toen ook was het oogenblik daar, dat God Mozes op aarde zond, en hem door de eigene dochter des dwingelands liet redden. Was Mozes niet in den Nijl nedergelegd, dan had Israël geen bevrijder gehad. God haat

het redmiddel juist uit het uiterste, waartoe de rampen zijn gekomen.

En ik zelf, hoe vaak ben ik niet, juist door datgene, wat ik voor een ramp aanzag, tegen alle verwachting, daarhenen gevoerd, waar ik niet meer hoopte te komen?

Het is derhalve een regel van eenvoudige wijsheid en gezond verstand, dat ik mij geheel en al, vol vertrouwen op Gods liefde, in zijne handen moet stellen. „Hij zal niet toelaten,” schrijft de H. Paulus aan de geloovigen van Korinthe, „dat gij boven uwe krachten beproefd wordt: maar de beproeving zelve zal Hij tot uw voordeel doen strekken.” Het is mijne zaak niet te beslissen, wanneer, hoe en in hoeverre ik zal lijden; voor dat alles zal ik mijn oog alleen op God vestigen, in wiens Vaderhand ik mij bevind. Voor Hem zal ik mij nederbuigen, vol nederigheid zal ik die hand kussen, haar met tranen van dankbaarheid bevochtigen, en met Job zeggen: „De hand des Heeren heeft mij geraakt;” en met David: „Mijn lot is in Uwe handen.” De smarten en de genoogens, welke uit die aanbiddelijke bron voortkomen, zal ik met dezelfde dankzegging aannemen.

VEERTIENDE HOOFDSTUK

Men moet bij de moeilijkheden den moed niet laten zinken.

Wanneer ik overtuigd ben, zooals het behoort, dat de goddelijke Voorzienigheid mij in den staat heeft gesteld, die het beste aan zijne inzigten over mij beantwoordt, dan moet ik voor geen enkele moeilijkheid, voor geen enkelen arbeid, welken die staat met zich medebrengt, terugdeinzen. Een zaak willen zonder de middelen, is zooveel als haar niet te willen.

Wat zoudt gij zeggen van een smid, die eerst gezworen heeft, zijn vak uit te oefenen, maar later geen ijzer wil smeden en niet aan den blaasbalg wil staan; of ten minste die noodzakelijke werkzaamheden niet dan mor-

rende en ten halve verrigt? Gij zoudt te regt zeggen, dat hij allcen in naam smid is, en niets meer. In welke bediening men ook zij, overal vindt men vermoeyenissen, en het is dwaas, het lot van een ander te benijden, omdat men denkt, ze daar niet te zullen aantreffen.

Heeft God u tot den huwelijken stand geroepen, wat betreurt gij het dan, dat gij geen kloosterling zijt, dat gij de eenzaamheid niet moet onderhouden, en de lofzangen van God niet moet zingen? Zijt gij daarentegen door Gods goedheid religieus, waarom ziet gij dan op tegen den regel, het grove habijt, de eenzaamheid, het koor, het vroege opstaan, en benijdt gij het lot der kooplieden, soldaten en hovelingen? Heeft de ouderdom uw haren grijs gemaakt, uw bloed verkoeld, uw vorige kracht ontzenuwd, waarom u dan tegen het gewigt der jaren verzet, en u aan de meer streelende beelden van een vroegeren tijd vergast? Heeft de Voorzienigheid gewild, dat gij een vrouw waart, wat hebt gij dan een afkeer van het huishouden en van een zittend leven, en verlangt gij onredelijk naar het hanteeren der wapenen of het jagen op wilde dieren?

God heeft de vermoeyenissen naar billijk-

heid volgens leeftijd, geslacht en stand verdeeld. Ik zal mij dus niet bekommeren over de lasten, die mij te beurt gevallen zijn. Ik zal met goeden zin en in de gerustheid der ziel doen, wat ik doen moet. God zal mij reenschap vragen over hetgeen Hij van mij heeft gevorderd, en over niets anders; want Hij is rechtvaardig, en vraagt niets, wat onbillijk is; Hij is onze Vader, en heeft zijnen kinderen slechts een Vaderlijke wet voorgeschreven. Zou een vader, die zijn kind het vak van juwelier heeft laten leeren, van hem met gestrengheid vorderen, dat hij meesterstukken in de schilderkunst leverde? Zeker niet. Zoo ook verlangt God van ons handelingen welke met onzen staat en onze vermogens overeenkomen, en niets meer „*Unicuique reddet secundum opera sua.*” Hij zal ieder volgens zijne werken vergelden.”

Wanneer ik dit goed begrepen heb dan zal ik geen wanhopigen strijd voeren tegen de moeilijkheden, de kwellingen en de lasten aan mijnen staat verbonden; ik zal mij niet met moeite, als een mensch die onder een zwaren last gebukt gaat, op dien aangewezen weg voortsleuren. Klaagt de werkman wél over zijne gereedschappen, over hunne zwaarte,

over het gelruisch, dat zij veroorzaken? Of om de zaak beter voor te stellen, is het den nek te veel, het hoofd te torschen, of den schouders, om de armen te dragen, den spieren, om het vleesch bij elkander te houden, of den beenen, om het ligchaam te ondersteunen?

In de maatschappij vordert de algemeene orde en het wezen des bestuurs zelf, dat sommigen hoog, anderen laag staan, dezen om te gehoorzamen, genen om te bevelen en te besturen, zoodat hoofd en armen in één woord samenwerken, elkander onderling helpen en ondersteunen. Wilt gij die orde vernietigen, dan brengt gij verwarring, regeringloosheid, geheele omverwerping, het uitsterven der maatschappij te weeg; geen wetten meer, geen liefde voor het vaderland, geen onderlinge band tuschen de burgers, geen aanmoediging tot het goede, geen eerbied, geen maatschappelijke eensgezindheid; maar integendeel, van alle kanten dringt de wanorde binnen, en er blijft niets meer bestaan. De alwijze God heeft voor het goede bestuur dezer wereld, gewild, dat aan elk wezen een werkzaamheid overeenkomstig het doeleinde, waartoe het bestemd was, werd aangewezen. En terwijl nu al het ge-

schapene aan die wet gehoorzaamt, zou dan de mensch, met rede en verstand begaafd, zich alleen tegen die wet verzetten?

Ik geloof niet, dat men ooit gezien heeft, dat in een tuin de rozenstruiken verklaarden moede te zijn van het dragen hunner bloemen, en dat zij vroegen om in plaats van met hunne rozen, met meidoorn of madeliefjes beladen te worden; of dat de lelie verlangde zich met pinksterrozen, de tulp met narcis gekroond te zien enz., en dat alles onder voorwendsel dat die nieuwe vracht hun minder zou drukken. Elke twijg ondersteunt rustig de bloem, waarmede de Voorzienigheid haar tooit, elke boom draagt zonder weêrzin de vruchten, waarmede hij beladen is. De abrikoos vraagt niet te ruilen met den perenboom; de appelboom verlangt naar geen perziken. Elke boom en elke struik volgt vreedzaam hunne bestemming op. En ik alleen zal mij dan tegen mijne bestemming verzetten, en er gemelijk de gevolgen van verwerpen? Arbeid en moeite zijn het onvermijdelijke lot van al wat leeft. Zoek waar gij wilt; nergens zult gij iemand vinden, die aan deze algemeene wet ontkomt.

Maar de arbeid is immer door lijden en

smart vergezeld; in plaats van mij daarover te beklagen, zal ik zeggen: „Zooveel te beter; 't is eene beschikking van God: indien ik er mij aan onderwerp, dan bewandel ik den weg mij door mijnen Schepper voorgeschreven; ik behaag Hem, en dit is mij alles.” Die onderwerping wordt inwendige vreugde, zij wortelt zich in het edelste deel mijner ziel, en onderhoudt er een onveranderlijken vrede. De bedorvene natuur zucht wel is waar, maar het past ook niet, dat zij eenige heerschappij over mij uitoefene. De aanbiddelijke en gezegende wil van God gaat vóór en boven alles.

Die eenvoudige en vruchtbare grondstellingen, die ontegensprekelijke beginselen, onbekend aan al wie buiten waarheid en plicht leeft, zullen u den vrede des harten en de rust der ziel verzekeren, zelfs te midden van wederwaardigheden, die u het hardst, het meest onverdiend, het droevigst en het bitterst toeschijnen. Op die hoogte zult gij een zuivere lucht inademen, verre van de stormen, die vruchteloos aan uwe voeten zullen huilen, en gij zult die rust en kalmte smaken, die alleen het ware geluk kunnen aanbrengen.

VIJFTIENDE HOOFDSTUK.

Men moet eindelijk den dood gewillig aannemen.

Nu zijn wij gekomen tot die allergrootste ramp, tot die grootste van alle kastijdingen, die onzen geest het meest van allen verontrust, en waarvan de gedachte alleen onze ziel met droefheid en bitterheid vervult. Wanneer men den dood met oogen door hartstogten verblind, buiten de goddelijke Voorzienigheid beschouwt, dan is het ongetwijfeld het verschrikkelijkste en akeligste wat ons op aarde kan overkomen.

Men verzekert dat de dood, zelfs op grooten afstand verwijderd, alle mogelijkheid van vreugde wegneemt, vooreerst omdat hij onverbiddelijk onzen levensdraad afsnijdt, en vervolgens omdat hij zijne slagtoffers op het

onverwachtst aangrijpt, omdat hij zich met dien vreeslijken nasleep van ziekten vertoont, en voornamelijk omdat hij ons eeuwig lot onherroepelijk beslist.

Ik beken het, dat ik zelf op het eerste gezigt van dat vreeselijk spooksel verschrok en terugdeinsde. Nogthans maakte die eerste indruk langzamerhand plaats voor een ander gevoel, dat sterker werd naar mate ik mij meer in mijne overdenkingen verdiepte. Mijn ziel begon eerst haar overdreven vrees te matigen, en daarna beschouwde zij bedaard het lot voor elken mensch hier op aarde weggelegd. Ik zeide tot mij zelve: „Daar ik eenmaal weet, dat mijn leven op aarde zoo beperkt is, dat dit zijn onherroepelijke bestemming is, zoo zou het een groote dwaasheid zijn het niet aan te nemen, zooals het uit de goddelijke handen, die het mij schenken voortkomt; het zou zelfs een wederspanning en een belediging jegens den almachtigen Meester zijn. Waarom zou ik eer moeilijkheid maken, om te sterven, dan om te leven, daar toch de dood een gevolg mijner geboorte is? Is dan in waarheid het leven zoo genoegelijk, dat ik niet met gelatenheid er het einde van zien kan? Zeide ik dan

zoo even niet, dat het leven vervuld en verzadigd is met rampen, zoodat men zulke beproevingen niet kan doorstaan? En nu komt de gedachte, van een einde aan al die beproevingen te zien, mij in verwarring brengen! Wat een buitengewone tegenspraak met mij zelven! Het uur van sterven is onzeker, goed; maar dat de dood ons onverwacht overvalle, dat is onverschoonbaar, want wij zijn gewaarschuwd om altijd klaar te staan. Wij hebben integendeel redenen, om God te bedanken, als voor een groote weldaad, dat Hij den mensch dit plegtig oogenblik heeft verborgen gehouden; want kenden wij het vooruit, dan zouden wij geen rust meer hebben; dan zou de verwachting van dat oogenblik al onze dagen met droefheid vervullen, en onze geringste uitspanningen vergallen. Onbekend met het uur van ons sterven, hopen wij altijd, dat het nog verre verwijderd is, en door die begoocheling is het ons mogelijk, nog eenige oogenblikken van rust te genieten.

Wat de ziekte betreft, ik vind, dat zij ook niets anders is, dan een barmhartige uitvinding van Gods goedheid, die daardoor den overgang wil vergemakkelijken. Als de krach-

ten ongemerkt afnemen, dan wordt de laatste strijd veel gemakkelijker; men besluit liever zich te scheiden van een ligchaam, dat oorzaak is van zooveel lijden, en waarin de ziel geen rust meer kan vinden. De verbeelding wordt zwakker, het bloed verliest zijne warmte, de ledematen hunne buigzaamheid, en het scheiden der ziel geschiedt bijna zonder geweld. Wachten wij ons wel een oorzaak van ontevredenheid te vinden in hetgeen alleen tot ons voordeel dient.

Ik moet derhalve niet den dood, maar alleen een slecht leven vreezen; het laatste alleen verdient mijne bezorgdheid; ja, dan moet ik te regt beven, wanneer mijn leven zondig is. Het tijdstip waarop ik de wereld verlaat, doet weinig ter zake; ik heb er geen belang bij het te kennen dewijl het, om mij er toe voor te bereiden, voldoende is, dat ik elke handeling die ik stel, goed volbreng. Wanneer de dood mij overkomt, terwijl mijne ziel in Gods genade is, dan heeft hij niets bitteres voor mij, dan is hij mij welkom. In staat van genade zijn, ziedaar wat noodig is. Als ik in staat van genade ben, dan mag dit ligchaam, wat slechts een omhulsel is, vernietigd

worden! Laat het schouwtooneel dezer wereld voor mijne oogen verdwijnen, dat is volstrekt niet te bejammeren. Mijn ziel zal intusschen ten Hemel stijgen: „*Conversatio mea erit in caelis*, mijn verkeer zal in den Hemel zijn,” en op den gestelden tijd zal mijn lieve Zaligmaker komen, en „Hij zal mijn thans zoo grof ligchaam aan zijn verheerlijkt ligchaam gelijkvormig maken, *Reformabit corpus humilitatis meae, configuratum corpori claritatis suae.*” Dan zullen wij met Hem leven in een onmetelijke zee van genoegens die nooit zullen eindigen. — O God, geef dat zóó mijn leven, zóó mijn sterven mag zijn!

B E S L U I T .

Wat kan er nu in mijnen staat zijn, dat mij tot klagen aanzet en den vrede mijner ziel kan storen? Heb ik integendeel niet alle mogelijke redenen om de goddelijke Voorzienigheid te danken en mij zelven geluk te wenschen. Is dit leven, wat mij, indien ik het wil, tot een eeuwig geluk zal voeren, niet een even wondervol als kostbaar geschenk? Zou ik, tot zulk een heerlijke bestemming geschapen, willen veranderen, wat God, juist met het doel, om mij die bestemming te laten bereiken, op mijne schreden heeft gesteld? Zeker is het en zonneklaar, dat men den weg tot vreugde en een onverstoorbare tevredenheid gevonden heeft, zoo men wil zijn, wat men is. Die te-

vredenheid is het deel van alle standen en beëieningen, mits men dit groote geheim keune en er zijne gedachten naar inrigte.

Geef voor het overige uwe verbeelding den vrijen teugel, denk de ongehoordste en zeldzaamste genoegens uit, alleen diegenen uitgezonderd, welke de goddelijke barmhartigheid ons in den Hemel voorbereidt, en gij zult er niet één vinden, welke tegen die eenvoudige beërusting in Gods wil kan opwegen. Ik geloof niet, dat ik overdrijf; geen andere weg is op aarde tot ons geluk mogelijk, dan de tevredenheid des harten met ons lot en onzen stand. Dit is het middel om een hemel op aarde te hebben, en om, na ons ballingschap hier beneden, ons in de wellusten des hemels te baden. Elders het geluk zoeken, is vruchteloze arbeid; en al denkt gij, door eene kortstondige misleiding, het al eens gevonden te hebben, weldra zult gij gewaar worden, dat gij een ijdel droombeeld voor werkelijkheid hebt aangezien. Blijf dus standvastig in uw voornemen, en laat u niet van het spoor brengen. In u zelve en niet in de voorwerpen buiten u wacht

u de waarachtige vrede, die vrede is het deel eener ziel, welke regt op haar doel aangaat.

Nog eens, de geheele kunst, om zijne ziel in dien zin goed te besturen, bestaat in een groot en helder begrip der goddelijke wijsheid. Daarbuiten bestaat er geen rust voor de ziel. Dit begrip berust juist niet op de kennis van de oorzaken der dingen; die oorzaken zijn ons vaak onbekend, en het is genoeg, dat wij goed overtuigd zijn, dat er noch in het kleine, noch in het groote, zonder de toelating of den uitdrukkelijken wil van God, niets geschiedt.

Ik weet bovendien, en dit is mij een onuitsprekelijke troost, dat ik eenmaal, wanneer het mij gegeven zal zijn, de oneindige wijsheid, welke ik thans, zonder haar te begrijpen, aanbid, in den Hemel van aanschijn tot aanschijn te aanschouwen, dat ik dan voor mijne oogen het heerlijke plan van al wat mij op aarde is overkomen, zal zien; en dan zal ik, in de volheid van mijn geluk, de onuitsprekelijke plannen van die opperste wijsheid bewonderen, en ze gedurende alle eeuwen toejuichen. Wat ik nu door het geloof erken, zal ik dan zonder sluijer zien, en nu reeds kan ik met

David uitroepen: „*Magnus Dominus et laudabilis nimis, et sanctus in omnibus operibus suis*, groot is de Heer en oneindig lofwaardig, en heilig in al zijne werken!”

O eeuwige wijsheid, o Allerheiligste Voorzienigheid, o God, ondoorgrondelijk in uwe wegen, hoe is het mogelijk, dat Gij zoo langen tijd voor mijne blikken zijt verborgen gebleven, terwijl Gij U toch met zooveel glans aan de wereld openbaart? Blinde die ik ben, onzinnige en rampzalige! In welke dikke duisternissen was ik dan gedompeld! Welke dankzeggingen ben ik U verschuldigd, Eeuwig Licht, dat Gij den sluijer, die U voor mij verborgen hield van mijne oogen hebt weggerukt, en dat Gij mij met den zoeten glans Uwer stralen hebt verlicht! Met een oud wijsgeer zou ik U haast durven zeggen: „Ik beklaag mij, dat Gij mij niet eerder verlicht hebt.” En wat vraagt Gij van mij, o mijn God, wat eischt Gij van Uwen dienaar? Mijne kinderen? Ziehier Heer, ik geef ze U zonder voorbehoud. Een deel van mijn ligchaam? Neem het geheel, o mijn God, want dra zal er mij niets meer van toebehooren. Mijn ziel? Hoe zou ik

haar aan U kunnen weigeren, terwijl ik haar van U heb ontvangen? Gij alleen hebt mij alles geschonken, wat ik bezit, en wat ik U niet wedergeef, kunt Gij met geweld van mij terugnemen. En van mijnen kant wil ik U voortaan niet meer als slaaf, maar als Uw kindvol liefde en onderwerping dienen.

Ziedaar lezer, het kenmerk en de verhevenheid van alle volmaaktheid; zij bestaat niet alleen daarin, dat men alle lotgevallen en alle wederwaardigheden des levens met gelatenheid verdraagt, maar dat men ze, God zegenend en dankend, aanneemt. De ware vreugde, de vreugde welke niets ons kan ontnemen is in het verlangen gelegen, dat de zaken juist zooals zij voorvallen en niet op een andere wijze geschieden. Die vreugde bestaat in het „*Fiat voluntas tua*, Uw wil geschiede,” waardoor wij met onzen wil ons verstand aan de voeten des Heeren nederleggen. Daaruit ontspruit die innige en levendige erkentelijkheid, waardoor wij onzen oppersten en goddelijken Meester uit de volste overtuiging dank zeggen, dat Hij onder zoovele verschillende levensstaten, juist voor ons den stand, de fortuin en

den staat, waarin wij leven, heeft uitverkoren, wjl Hij zelf ze tot onze zaligheid en Zijne glorie het meest geschikt oordeelde.

Aarzelt gij nog, om, zonder de minste vrees, u zelve en al het uwe aan de alwijze Voorzienigheid Gods toe te vertrouwen? Zult gij nog voortgaan, met uw eigen oordeel, waarvan gij thans de onvolmaaktheid en de onophoudelijke dwalingen inziet, te stellen boven den goddelijken wil, die in alles slechts uw eindgeluk voor oogen heeft, en die weet, hoe Hij dit geluk kan bewerken? Waar blijft dan die achting der goddelijke Majesteit verschuldigd? Waar is dat verhevene en ware begrip, dat gij u van zijne oneindige Wijsheid gevormd hebt? Hoe! Zoudt gij dan willen, dat de besluiten, van alle eeuwigheid door God vastgesteld, volgens uwe luimen veranderd werden? Neen! Zulk een belediging tegen God kan in u niet opkomen. Epictetes, de heiden, zou uw regter zijn, en u veroordeelen, hij die tot God zeide: „Handel met mij in alles zooals het U behaagt; mijn wil is één met den Uwen; ik weiger niets van al hetgeen Gij voor mij bestemd hebt.”

Heer, wilt Gij, dat ik als magistraat en over-

heidspersoon, of wel als eenvoudig burger leve; wilt Gij, dat ik in den schoot mijner familie een rustig leven leide, of wel, dat ik in den vreemde, in de bitterheden der ballingschap verkeere; wilt Gij, dat ik in rijkdom en overvloed, of wel in armoede en gebrek mijne dagen slijte? Tot alles ben ik bereid; ik stel mij onder Uw standaard; ik zal Uw zaak voor de menschen verdedigen, ik zal hun toonen, dat Uw gedrag jegens mij vol goddelijke regtvaardigheid is, en nooit zal ik de kwade driften mijns harten tegen Uwe bevelen in verzet laten komen.

Lezer, wanneer gij daartoe zult gekomen zijn, dat gij die hooge gedachte der godheid in het diepste uwer ziel hebt geprent, dan zult gij gelukkig zijn; dan zal ik in u de woonplaats van een onverstoorbaren vrede zien, van dien vrede, die u door niets ter wereld kan ontnomen worden. Te zamen zullen wij die woorden van den apostel herhalen:

Verheugt u altijd in den Heer; nogmaals zeg ik u, verheugt u, en dat de vrede van God, die alle menschelyk

begrip te boven gaat, de bewaarder zij van uw hart en uw geest, in Jesus Christus onzen Heer. Amen."

Om nu dien vrede, welke in de overeenstemming met Gods H. Wil gelegen is, gemakkelijker te verkrijgen, voeg ik hier drie kleine gebeden bij, die daartoe bijzonder geschikt zijn.

Psalm XXII, *Lominus regit me etc.*

Dankzegging voor de genade, dat God ons tot het inzien der waarheid heeft geroepen.

De Heer bestuurt mij, en niets zal mij ontbreken; op groenende weiden heeft Hij mij gesteld. Hij hoedt mij langs versterkende wateren, en heeft mijne ziel tot Zich teruggevoerd.

Om de eere Zijns naams heeft Hij mij langs de paden des heils geleid.

Want al wandelde ik in de schaduw des doods, toch zou ik geen kwaad vreezen, wijl Gij met mij zijt.

Uw staf en Uw drijfstock hebben mij tot troost verstrekt.

Gij hebt voor mij een maaltijd bereid tegen degenen, die mij vervolgen.

Gij hebt mijn hoofd met olie gezalfd, en hoe wondervol is mijn beker die mij dronken maakt van hemelsche wellust.

Uwe barmhartigheid zal mij volgen al de dagen mijns levens.

Opdat ik in eeuwigheid wone in het huis des Heeren. Amen.

Gebed, hetwelk Elisabeth, zuster van Lodewijk XVI, dagelijks in de gevangenis bad.

Wat zal mij van daag overkomen, mijn God? Ik weet het niet. Maar dat weet ik, dat er mij niets zal overkomen, wat Gij niet voorzien, geregeld, en van alle eeuwigheid bevolen hebt. Dit is mij genoeg, o mijn God, dit is mij genoeg! Ik aanbid Uwe eeuwige en ondoorgrondelijke raadsbesluiten; van ganscher harte onderwerp ik mij er aan, uit liefde tot U. Ik wil alles, ik neem alles aan, ik offer U alles op, en ik vereenig dit met het offer van Jesus Christus, mijn God en Zaligmaker. Geef mij in Zijnen naam, en door Zijne oneindige verdiensten, het geduld in mijn lijden, en de volmaakte onderwerping, die ik U in alles wat Gij wilt of toelaat, verschuldigd ben. Amen.

Opdragt van zich zelve aan God.

Neem, Heer, en ontvang geheel mijne vrijheid, mijn geheugen, mijn verstand en mijn wil, alles wat ik heb en bezit: Gij hebt mij dit alles gegeven, o mijn God, ik geef U dit alles terug; het is alles het Uwe, beschik er over volgens Uw goddelijk welbehagen.

Geef mij slechts Uwe liefde en Uwe genade; dan ben ik rijk genoeg. Amen.

Voor

I

II

III

IV

V

VI

VII

VIII

INHOUD.

	Bladz.
Voorredc.	V
Ie Hoofdstuk Deze wereld is vol van beslommeringen en ellenden.	1
IIe „ Een enkele zaak in deze wereld is de oorzaak onzer kwellingen; te weten: de gedachte dat er niets goed gaat.	5
IIIe „ De wanorde bestaat slechts schijnbaar in de wereld.	12
IVe „ De goddelijke Voorzienigheid regeert alles op deze wereld.	23
Ve „ Over de oneindige kennis van God.	40
Vie „ Niets geschiedt er zonder een verheven plan van God.	46
VIIe „ De rampen dezer wereld dienen tot ons welzijn	53
VIIIe „ Men moet zich over het geluk der slechten niet bedroeven, daar God dit mit verhevene inzichten toelaat	59

I ^{te} Hoofdstuk.	De verscheidenheid van karakter en inborst is noodzakelijk.	62
X ^e	„ Men moet zelfs de algemeene rampen met liefde aannemen.	66
XI ^e	„ Een ieder moet met zijn stand tevreden zijn	70
XII ^e	„ Wanneer men zijn levensstaat lief heeft, moet men ook alles lief hebben, wat er onafscheidelijk mede verbonden is.	80
XIII ^e	„ Men moet zich geduldig aan de rampspoeden van zijn staat onderwerpen.	84
XIV ^e	„ Men moet bij de moeilijkheden den moed niet laten zinken	88
XV ^e	„ Men moet eindelijk den dood gewillig aannemen	94
Besluit	. . . . .	99

stoomdruk van P. W. v. d. Weijer, Utrecht.